

כשטרנס לאומי הופך לטרנס מקומי: משולש הקטיפה הישראלי ואימוץ חוק איסור צריכת זנות

ב־31 בדצמבר 2018 אישרה כנסת ישראל את חוק איסור צריכת זנות, המשקף גרסה מרוככת של "המודל הנורדי" הנתמך על ידי האיחוד האירופי. בכך הפכה ישראל למדינה השמינית בעולם שהצטרפה לניסוי הרגולטורי השנוי במחלוקת של אימוץ חקיקה נאו-אבולישיוניסטית, המבקשת למגר את תעשיית המין על ידי הפללת צרכני זנות. תהליך החלחול של אידאולוגיית הצפון העולמי, המקדמת גישה נאו-אבולישיוניסטית ואופן עיצובה בהקשר המקומי, מעלה מגוון שאלות, כגון כיצד עיצבו שינויים חברתיים, תרבותיים ודמוגרפיים את הרגולציה כלפי זנות; אילו ערכים תרבותיים קודמו ועל חשבון מי; קולן של מי נשמע ושל מי הודר; כיצד השתמשו בנימוקים ערכיים להשגת מטרת משפטיות אינסטרומנטליות; אילו קבוצות אינטרס פעלו בשדה לאורך השנים ומה היה אופי שיתוף הפעולה ביניהן.

באמצעות ניתוח פרוטוקולים בין-לאומיים, מסמכים היסטוריים ומסמכי מדיניות, כמו גם ראיונות עומק עם מגוון שחקנים בשדה, אנסה להשיב לשאלות אלו, כאשר מטרת הניתוח היא להתייחס להקשר השיחני והמוסדי שבו התפתחה הרגולציה כלפי זנות החל מסוף שנות ה־90, כמו גם לשחקנים הספציפיים שלקחו בה חלק ולדינמיקת הכוח שאפיינה אותם. במהלך המאמר אראה כיצד הטבעה הטרנס לאומית בדמות התשתית הרעיונית, הארגונית, הפוליטית והכלכלית שעוצבה בנושא סחר בבני אדם השפיעה עמוקות על עיצובו של "משולש קטיפה" (Woodward, 2015) מקומי ועל התבססותה של הטבעה טרנס מקומית בדמות הפרדיגמה הנאו-אבולישיוניסטית הדוגלת בהפללת צרכני שירותי מין במשפט הישראלי. אטען כי אימוץ חקיקה ממגרת הוא תולדה של הצטלבות כוחות עולמיים ומקומיים כאחד המראים כיצד הטבעה טרנס לאומית הופכת, בעזרתן של קואליציות "תרגום" מקומיות, גם להטבעה טרנס מקומית. קרי – לא רק כיצד עקרונות אוניברסליים עוברים התאמה ותרגום לתרבות המקומית, כי אם גם כיצד הגיונות תרבותיים שכבר עברו התאמה זו בכל הנוגע לתופעה אחת (למשל סחר בבני אדם) מוחלים על תופעה אחרת (זנות מקומית).

ממצאי המחקר מעלים כי הזירה המקומית היא לא (רק) עוד צינור לעיסוק של הצפון העולמי בג'נטריפיקציה מוסרית באמצעות נאו-אבולישיוניזם, אלא הייתה נכונה לפעולה גם טרם מעורבותה של הזירה העולמית, וכי ארגוני

* ד"ר יעלה להב־רז, מרצה בכירה, המחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, אוניברסיטת בן-גוריון בנגב. אני רוצה להודות לגב' רומי שפר על סיועה באיתור ואיסוף החומר הארכיוני.

החברה האזרחית היו מראשית התהליך הכוח המניע לשינוי מדיניותה של ישראל. השתנות הרכב השחקנים של משולש הקטיפה המקומי היווה גורם מכריע בשינוי הרטוריקה, השיח, ובהתאם גם בשינוי המדיניות. מסקנות המחקר מלמדות כי משולש הקטיפה הישראלי, בדומה למשל לתעשיית ההצלה הגלובלית, הפך למנגנון של פמיניזם משילותי שעיקרו הפעלת סמכות המתורגמת בסופה לכפיפות מוחלטת מצד אלו הנתפסים כקורבנות. בהקשר הישראלי, הכוונה היא לכך שלאורך השנים נדחק קולן של חלק מעובדות המין בישראל למקום שולי יחסית במסגרת הדיון הציבורי והפרלמנטרי בנוגע לחקיקה. דחיקה זו שירתה את הדומיננטיות האידיאולוגית של שיח הצפון הגלובלי שעיצב את הגישה השלטת בדין הבינלאומי, האמריקני והאירופי כאחד, תוך כריכת שתי התופעות – סחר בכני אדם למטרות זנות וזנות מקומית – יחדיו, וניתוב ההתמודדות עימן למישור הפלילי.

מבוא

ב-1 באוגוסט 2021, כשנה לאחר שנכנס לתוקפו חוק איסור צריכת זנות,¹ פנו 100 נשים ושני ארגונים – "ארגמן" ו"איגוד החשפניות הישראליות" – במכתב אל ח"כ עאידה תומא סלימן (י"ר הוועדה לקידום מעמד האישה ולשוויון מגדרי) בבקשה שלא לחדש את פעילות ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים ובזנות.² במכתב הועלו ארבעה טעמים מרכזיים לבקשתן. הטעם הראשון, צמצום ממדי תופעת הסחר בנשים – "מאלפי מקרים לפני 2 עשורים עד מצב של מקרים בודדים בשנים האחרונות", מה שאינו מצריך התכנסות של ועדת משנה ייחודית. הטעם השני, משום שקיומה של הוועדה והתמקדותה בסחר בנשים ובזנות מסיט את המוקד מהבעיה האמיתית של סחר בכני אדם והיא – התעמרות במהגרי ומהגרות עבודה, כאשר הגדרתן של האחרונות כנסחרות מעניק לוועדה את המשך זכות קיומה. הטעם השלישי נשען על הביקורת על אודות החיבור הכפוי והמזיק בין סחר בכני אדם לבין עיסוק

1 חוק איסור צריכת זנות (הוראת שעה ותיקון חקיקה), התשע"ט-2019, ס"ח 235 (להלן: חוק איסור צריכת זנות 2019).

2 הוועדה קמה בתחילה כוועדת החקירה הפרלמנטרית לעניין הסחר בנשים בתאריך ה-13 ביוני 2000 במהלך הכנסת ה-15 בראשות חברת הכנסת זהבה גלאון וביוזמתה. לוועדה היו שתי מטרות: (1) יצירת מהפך תודעתי ביחס לנשים, קורבנות הסחר בכני אדם, באופן שיראו בהן קורבנות עבירה, נשים שזכויותיהן הופרו, ולא עברייניות או שוהות בלתי חוקיות. (2) החמרת ההתייחסות לעבריינים הסוחרים והמסרסרים בגופן של נשים. ב-31 בדצמבר 2004 סיימה הוועדה את עבודתה כוועדת חקירה והמלצותיה הוגשו במרס 2005. החל מ-1 בינואר 2005 המשיכה הוועדה את עבודתה כוועדת משנה למאבק בסחר בנשים, במסגרת הוועדה לביקורת המדינה. בתחילת הכנסת ה-17 (2006) הוקמה הוועדה מחדש כוועדת משנה במסגרת הוועדה לקידום מעמד האישה. שם הוועדה נותר על כנו עד הכנסת ה-19 (שנת 2013), אז שונה שוב שם הוועדה, הפעם ל"ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים ובזנות". לשינוי שם הוועדה אדרש בפרקים השונים.

בעבודת מין הכורך את שתי התופעות הללו יחדיו, ובכך ממקם את הדיון בזנות ועבודת מין תחת הקונטקסט הפלילי, מה שפוגע בנשים העובדות בתחום.³ הטעם הרביעי מבקש לבטל את פעילות הוועדה מכיוון שעצם קיומה ממשיך במגמת סימון זנות ועבודת מין כבעיה מובחנת שיש להידרש אליה, לטפל בה ואף – כפי ששם הוועדה מעיד – להיאבק בה. בכך מונצחת הסטיגמה כלפי המעורבות בתחום, קולן של הנשים עצמן נדחק על חשבון "גופים לוביסטים בעלי שיקולים זרים" ונמנע דיון בסוגיות הללו תחת הקשר מגדרי ומעמדי של זכויות עובדים ועובדות.

פנייתן של 100 הנשים ושני הארגונים ביקשה לשרטט הפרדה בין שתי תופעות שונות שהחוק ומקדמו כורכים יחדיו: סחר בבני אדם, ועיסוק בזנות ועבודת מין. זוהי נקודת ציון חשובה במאבק המתחולל בשנים האחרונות נגד המגמה שהתפתחה בישראל מאז סוף שנות ה-90 לאימוץ חקיקה נאו-אבולישיוניסטית המבקשת למגר את תעשיית המין.⁴ חקיקה זו באה לידי ביטוי בשורה של חוקים ותיקוני חקיקה לעבירות הנלוות לזנות,⁵ כאשר גולת הכותרת היא חוק איסור צריכת זנות שנחקק ב-31.12.2018, נכנס לתוקף ב-10.7.2020.

3 הטעם השלישי מתבסס על ביקורת נרחבת הקיימת בספרות. ראו לדוגמה, Elizabeth Bernstein, *Carceral Politics as Gender Justice? The "Traffic in Women" and Neoliberal Circuits of Crime, Sex, and Rights*, 41 THEORETICAL SOC. 233 (2012); Jo Doezema, *Now You See Her, Now You Don't: Sex Workers at the UN Trafficking Protocol Negotiations*, 14 (Doezema, *Now You See Her, Now You Don't*: (להלן: Soc. & LEGAL STUD. 61 (2005); Niina Vuolajärvi, *Governing in the Name of Caring – The Nordic Model of Prostitution and its Punitive Consequences for Migrants Who Sell Sex*, 16 SEXUALITY RSCH. & SOC. POLICY 151 (2019) (להלן: Vuolajärvi, *Governing in the Name of Caring*).

4 עמדה פמיניסטית דומיננטית שמקורה בארצות הברית ולפיה זנות היא ביטוי לשליטה גברית ואלימות כנגד נשים הקשורה מטבעה לסחר, ואי לכך יש למגרה. לפיכך, חקיקה נאו-אבולישיוניסטית תומכת בהפללת לקוחות זנות יחד עם תמיכה של מוסדות הרווחה שמטרתם לעודד שיקום ויציאת נשים מזנות. להרחבה: EILIS WARD & GILLIAN WYLIE, *FEMINISM, PROSTITUTION AND THE STATE: THE POLITICS OF NEO-ABOLITIONISM 1* (Eilis Ward & Gillian Wylie eds., 2017); Lucrecia Rubio Grundell, *The Rise of Neo-Abolitionism in Europe: Exploring the role of the Neoliberalism–Vulnerability–Security Nexus in the Prostitution Policies of the United Kingdom, Spain, France, and Ireland*, Soc. POL. 1 (2021) (להלן: Grundell, *The Rise of Neo-Abolitionism in Europe*).

5 למשל הצעת חוק העונשין (תיקון – איסור פרסום מודעות גיוס לזנות), התשע"ז–2017, ה"ח הכנסת 170; חוק סמכויות לשם מניעת ביצוע עבירות באמצעות אתר אינטרנט, התשע"ז–2017, ס"ח 1040; חוק חסימת מספר טלפון לשם מניעת ביצוע עבירות, התשע"ח–2018, ס"ח 444; ס' 202, ס' 205–205, ס' 214 (ב) וס' 225 לחוק העונשין, התשל"ז–1977, ס"ח 226.

ואכיפתו החלה בינואר 2021.⁶ אימוצו של החוק, המשקף גרסה מרוככת של "המודל הנורדי"⁷ הנתמך על ידי האיחוד האירופי,⁸ מיקם את ישראל כמדינה השמינית בעולם שהצטרפה לניסוי הרגולטורי השנוי במחלוקת.

בקשתן של 100 הנשים ושני הארגונים מסמנת את ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים וזנות כזירה המרכזית שבה מתחולל מזה שני עשורים מאבק אידאולוגי ונרטיבי בדבר הדרך הראויה להידרש לנושא הזנות. במאבק זה לוקחים חלק שחקנים מרובים, הן מהזירה העולמית והן מהזירה המקומית, כאשר כל אחת מהזירות הללו מכילה ערב רב של שחקנים מדינתיים ולא מדינתיים. במהלך המאמר אטען כי אימוץ חקיקה ממגרת⁹ היא תולדה של הצטלבות כוחות עולמיים ומקומיים כאחד המראים כיצד הטבעה טרנס לאומית הופכת,¹⁰

6 דורי ריבקין, דנה ברנדר, אמיליה קפרנוב, עירית אייזיק ואלומה לוי זוהר מחקר מלווה לחוק איסור צריכת זנות ממצאי ביניים (מאירס ג'וינט ברוקרייל 2022). יש להרגיש כי החוק המדובר הוא בגדר הוראת שעה, קרי חוק ניסיוני החל לפרק זמן של חמש שנים ואי לכך מהווה ניסוי רגולטורי.

7 הכוונה היא למעבר להפללת לקוחות זנות כשיטה המועדפת למיגור זנות וסחר בנשים. קיימת ביקורת בקרב חוקרים על השימוש במודל הנורדי ככלי אנליטי, במיוחד כאשר לא בכל המדינות הנורדיות המודל אומץ באופן זהה (למשל פינלנד או בכלל (דנמרק). להרחבה: Vuolajärvi, Sarah Kingston & Terry Thomas, *Governing in the Name of Caring Model in Practice: A 'Nordic Model' to Respond to Prostitution?* 71 CRIME L. Soc. CHANGE 423 (2019). בניגוד לשוודיה, שבה צריכת זנות היא בגדר עבירה פלילית המוחלת גם על אזרחים שוודים הצורכים זנות מחוץ לגבולות המדינה, המחוקק הישראלי החליט על אישור עבירה מנהלית שמשמעותה קנס מנהלי כלפי צריכת זנות בגבולות המדינה בלבד.

8 ב-26/2/2014 המליצה הוועדה לזכויות נשים ושוויון מגדרי (FEMM) של הפרלמנט האירופי לאיחוד האירופי לצמצם את הביקוש לזנות על ידי ענישת לקוחות. הפרלמנט האירופי אימץ זאת כהחלטה לא מחייבת ברוב של 343 קולות, 139 מתנגדים ו-105 נמנעים. The Differing EU Member States' Regulations on Prostitution and their Cross-Border Implications on Women's Rights, EU. PARL. DOC. PE 695.394 (2021). לדיון מורחב בגישה הנאו-אבולישיוניסטית לזנות המאפיינת את האיחוד האירופי ראו גם, Lucrecia Rubio Grundell, *The EU's Approach to Prostitution: Explaining the 'Why' and 'How' of the EP's Neo-Abolitionist Turn*, 28 EUR. J. WOMEN'S STUD. 425 (2021) (להלן: *The EU's Approach to Prostitution*).

9 חקיקה ממגרת נשענת על רעיונות הפמיניזם הרדיקלי שלפיהם זנות היא באופן אינהרנטי אלימות נגד נשים ועל כן על המדינה לפעול למיגורה על ידי הפללה של כלל הגורמים המרוויחים מניצול נשים, בעוד שהנשים עצמן נתפסות כקורבנות האלימות ולכן אין להפילין אלא לפעול למען שיקומן והוצאתן ממעגל הזנות. להרחבה על אודות השיטות הרגולטוריות השונות ראו הילה שמיר "גישות פמיניסטיות לרגולציה של הזנות: מבט אוהד על הפער שבין המשפט עלי ספר לבין המשפט בפעולה" מסדירים רגולציה: משפט ומדיניות 121 (ישי בלנק, דוד לוי-פאור, רועי קרייטנר עורכים 2016) (להלן: שמיר, גישות פמיניסטיות לרגולציה של הזנות).

10 JANET HALLEY ET AL., GOVERNANCE FEMINISM: AN INTRODUCTION 149 (Janet Halley et al. eds., 2018) (להלן: GOVERNANCE FEMINISM: AN INTRODUCTION).

בעזרתן של קואליציות "תרגום" מקומיות,¹¹ גם להטבעה טרנס מקומית. קרי – לא רק כיצד עקרונות אוניברסליים עוברים התאמה ותרגום לתרבות המקומית, כי אם גם כיצד הגיונות תרבותיים שכבר עברו התאמה זו בכל הנוגע לתופעה אחת (למשל סחר בכני אדם) מוחלים על תופעה אחרת (זנות מקומית).

בהיבט העולמי, למדיניות האירו-אמריקאית בנוגע לסחר בכני אדם,¹² ולמעבר להפללת לקוחות כאסטרטגיה המועדפת למיגור הזנות, השפעה ניכרת על האסדרה של תעשיית המין בישראל. ספרות מחקרית ענפה מצביעה על האופן שבו התפשטות אידאולוגיית הצפון העולמי בנושא סחר בכני אדם ועבדות מודרנית,¹³ יותר משהיא מגינה על קורבנות, מדגישה את הג'נטריפיקציה המוסרית של הריכוזיות האירו-אמריקאית. ריכוזיות זו, הנשענת על תשתית רעיונית המגולמת הן באמנת פלרמו (2000)¹⁴ והן בחוק הפדרלי להגנת קורבנות

11 SALLY ENGLE MERRY, HUMAN RIGHTS AND GENDER VIOLENCE: TRANSLATING INTERNATIONAL 11 ENGLE MERRY, HUMAN (להלן: Law Into Local Justice 264 (Sally Engle Merry ed., 2006) (Rights And Gender Violence

12 בעוד שהמדיניות האירופאית מאופיינת באשרור אמנות לא מחייבות, כגון האמנה בדבר ביטול אפליה נגד נשים לצורותיה ופרוטוקול פלרמו למאבק בסחר בכני אדם, ההטבעה הטרנס-לאומית הכבדה של החוק האמריקני מאופיינת באיום מניעת סיוע כספי באמצעות ה־TVPA וה־TIP Report

13 ראו לדוגמה Doezema, *Now You See Her; Now You Don't*, לעיל ה"ש 3; Grundell, *The EU's*; Diya Ray, *The Business of Rescue – Uncovering ; Approach to Prostitution the Relationship Between Immigration Policy and the Rescue Industry* (Jan. 6, 2015) (Master's Thesis, American University in Cairo) (on file with the American University Ronald Weitzer, *Modern*; (Ray, *The Business of Rescue* (להלן: in Cairo school library) Weitzer, *Modern* : (להלן: *Slavery and Human Trafficking*, GREAT DECISIONS 41 (2020) Nicola Mai, P.G. Maciotti, Calum Bennachie, Anne E. ;(*Slavery and Human Trafficking* Fehrenbacher, Calogero Giametta, Heidi Hoefinger & Jennifer Musto, *Migration, Sex Work and Trafficking: The Racialized Bordering Politics of Sexual Humanitarianism*, 44 ETHNIC & RACIAL STUD. 1607 (2021); Prabha Kotiswaran, *The Sexual Politics of Kotiswaran, The* ;(להלן: *Anti-Trafficking Discourse*, 29 FEMINIST LEGAL STUD. 43 (2021) Kamala Kempadoo, *The Modern-Day* ;(*Sexual Politics of Anti-Trafficking Discourse White (Wo)Man's Burden: Trends in Anti-Trafficking and Anti-Slavery Campaigns*, 1 Kempadoo, *The Modern-Day White (Wo)Man's* : (להלן: J. HUM. TRAFFICKING 8 (2015) (Burden

14 אמנת האו"ם נגד פשע מאורגן חוצה גבולות – Organized Crime & the Protocol Thereto, Nov. 15, 2000, 2225 U.N.T.S 209 (אמנת פלרמו, משנת 2000). מטרתה העיקרית של האמנה הינה קידום שיתוף פעולה בינלאומי כמאבק ובמניעת פשיעה מאורגנת חוצת גבולות. האמנה מהווה אמנת מפתח בתחום המשפט הבינלאומי הפלילי. האמנה נחתמה על ידי ישראל בתאריך 13 בדצמבר 2000, ואושררה על ידי ישראל ב־27 בדצמבר 2006.

סחר ואליומות (TVPA, 2000),¹⁵ עיצבה את הדרום והמזרח העולמי "המתפתח" כאזורים הזקוקים להצלה, מה שמלמד רבות על הקשר שבין הליכי הגירה, שוקי-עבודה וכלכלה פוליטית והשפעתם של אלו על הנמקות פוליטיות מקומיות.

אם כן, בניסיון להבין את ההנמקות הפוליטיות המקומיות, לא ניתן לדרון בחלחול ואימוץ אידאולוגיית הצפון העולמי מבלי להידרש למאבק המקומי העיקש שהחל בסוף שנות ה-90. בכל הנוגע לשיח הציבורי כלפי זנות, שמיר הראתה כי עד שנות ה-80 התאפיינ השיח הציבורי בישראל בשתי גישות עיקריות שאף אחת מהן לא הייתה חדורה במחויבויות פמיניסטיות.¹⁶ הגישה הראשונה הייתה גישה שמרנית שראתה בזנות בעיה מוסרית, ואילו הגישה השנייה הייתה גישה ליברלית שלפיה זנות היא תוצר של בחירה אינדיבידואלית ולפיכך לא צריכה להיות כפופה לרגולציה. החל מסוף שנות ה-90 ותחילת שנות ה-2000, כתוצאה ממגמה גוברת של סחר בבני אדם בישראל, במיוחד סחר אל תעשיית המין, השיח הציבורי, כמו גם המדיניות שננקטה, משנים את פניהם. עם זאת, הספרות בתחום מראה כי השינוי בגישה לסחר בישראל לא היה תוצר של מחויבות עמוקה להגנה על קורבנות סחר או כיבוד אמנות האו"ם שישאל חתומה עליהן.¹⁷ שינוי זה הוא תולדה של ההצטלבות בין עבודה מאומצת עם המדינה מצד קבוצות פמיניסטיות, במיוחד פמיניסטיות רדיקליות המקדמות עמדות נאו-אבולישיוניסטיות וארגוני זכויות אדם מחד גיסא, וההטבעה הטרנס לאומית בדמות האיום האמריקאי במניעת סיוע כספי מאידך גיסא.

אין חולק כי הדינמיקה של הרגולציה הבינלאומית בכל הנוגע לסחר בבני אדם מעוצבת על ידי חלוקת הכוח במרחב העולמי, קרי ליחסי הכוח המתקיימים בין מדינות, אך לצד זאת, כפי שמראים הקר ואפרת,¹⁸ הרגולציה מעוצבת לא פחות גם על ידי העדפותיה של המדינה. וכך, אומנם הופעל לחץ על ישראל מצד הממשל האמריקאי, אך אסטרטגיות הציות שבהן בחרה המדינה סיפקו את דרישות ארה"ב ובה בעת שמרו על האינטרסים הכלכליים, האידאולוגיה והמאבקים הפוליטיים הפנימיים שלה. יתרה מזו, השחקנים המקומיים, בדמותם של ארגוני זכויות אדם וקבוצות פמיניסטיות נאו-אבולישיוניסטיות, לא רק שלא ערערו מהותית על כללי המשחק הטרנס לאומיים, אלא אף יצרו אופני ממשל חדשים שבסופו

15 Victims of Trafficking and Violence Protection Act of 2000, Pub. L. No. 106–386, 114 Stat. 1464 (2000) (codified at 18 U.S.C § 1581–1595 (2018)) (להלן: Victims of Trafficking and Violence Protection Act) – חוק פדרלי שאושר על ידי הקונגרס האמריקני ונחתם על ידי הנשיא קלינטון. החוק אושר מאוחר יותר גם על ידי הנשיאים בוש, אובמה וטראמפ. בנוסף לתחולתו על אזרחי ארה"ב, יש לו יכולת לאשר הגנות למהגרים לא מתועדים שהם קורבנות של צורות חמורות של סחר ואליומות.

16 GOVERNANCE FEMINISM: AN INTRODUCTION, לעיל ה"ש 10.

17 ראו שם; Daphna Hacker, *Strategic Compliance in the Shadow of Transnational Anti-Trafficking Law*, 28 HARV. HUM. RTS. J. 11 (2015) (להלן: Hacker, *Strategic Compliance*); ASIF EFRAT, GOVERNING GUNS, *(in the Shadow of Transnational Anti-Trafficking Law PREVENTING PLUNDER: INTERNATIONAL COOPERATION AGAINST ILLICIT TRADE* 134 (2012) (להלן: EFRAT, GOVERNING GUNS, PREVENTING PLUNDER).

18 ראו Hacker, *Strategic Compliance in the Shadow of Transnational Anti-Trafficking Law*, לעיל ה"ש 17; EFRAT, GOVERNING GUNS, PREVENTING PLUNDER, לעיל ה"ש 17.

של דבר חיזוק, גם אם לא במתכוון, את ההיבטים הריבוניים של המדינה.¹⁹ מכאן, המקרה הישראלי בכל הנוגע לסחר בבני אדם תואם את הביקורת על הרגולציה העולמית נגד סחר הטוענת כי תקנות אלו מכוונות באופן שגוי לחיזוק הגבולות הלאומיים של המדינה, ולא להתמקדות בהפרת זכויות אדם של מהגרים. זאת ועוד, המקרה בישראל בכל הנוגע לסחר בבני אדם מלמד על ההצלחה של הפמיניזם המשילותי ועל האופן שבו קבוצות פמיניסטיות צברו כוח פוליטי משמעותי, השתלבו במוקדי קבלת ההחלטות הפוליטיות ועיצבו את המדיניות והחקיקה בתחום.²⁰

אם כן, ייחודיותו של המקרה הישראלי, המגלם בתוכו השפעות גלוקליות לצד כתיבה מועטה בישראל על סוגיית הסחר בבני אדם, מעלה את הצורך לבחון לעומק כיצד גורמים מקומיים פועלים לאור התשתית הרעיונית המגולמת במדיניות הצפון העולמי ומושפעים ממנה. במאמר זה אני מבקשת להמשיך את הדיון בנקודה שבה עצרו שמיר, הקר ואפרת כשהתייחסו בכתיבתם לנושא הסחר בבני אדם.²¹ שמיר טענה שהפמיניזם הנאו-אבולישיוניסטי צבר הצלחה בצמצום ממדי הסחר למטרות זנות מכיוון שהאג'נדה הפמיניסטית עלתה בקנה אחד עם האג'נדה הנאו-ליברלית הריבונית של המדינה, ואילו כישלונן בהעברת חוק איסור צריכת זנות לאורך השנים טמון בניסיון לערער על הסמכות הריבונית הבלעדית ועל אידאולוגיית השוק הנאו-ליברלית.²² מכיוון שחוק איסור צריכת זנות נחקק ב־2018, עולה השאלה כיצד בכל זאת הצליחו ארגוני זכויות אדם וקבוצות פמיניסטיות נאו-אבולישיוניסטיות להתגבר על המכשולים שנקרו בדרכן ולגרום למדינה לאמץ חקיקה ממגרת שעיקרה הפללת צרכני זנות. המוקד של המאמר, אם כן, אינו דיון משפטי בתיקוני החקיקה שנעשו מאז 2006 בתחום של סחר בבני אדם, כי אם ניסיון להראות כיצד התשתית הרעיונית, הארגונית, הפוליטית והכלכלית שעוצבה בנושא סחר בבני אדם השפיעה עמוקות על התבססותה של הפרדיגמה הנאו-אבולישיוניסטית הדוגלת בהפללת צרכני שירותי מין במשפט הישראלי. את התבססותה של הפרדיגמה הנאו-אבולישיוניסטית בישראל אדגים באמצעות המונח שתבעה ודוורד "משולש הקטיפה".²³ ודוורד התייחסה למושג משולש הקטיפה כמושג מטאפורי המתאר את החשיבות של ממשל לא פורמלי בקביעת מדיניות ממוקדת שוויון מגדרי בינלאומי אירופאי. תחת משולש הקטיפה מתקיימות רשתות מגוונות של שחקנים, הן בתוך המדינה והן מחוצה לה, המקיימות אינטראקציה במערך רב־שכבתי כאשר מטרותן של אינטראקציות אלו היא להשתמש במנגנונים כגון קשרים חברתיים, כדי להתגבר על העדר כוח פורמלי. בבחינת מאבקים לקידום שוויון מגדרי, חוקרות נוספות²⁴ הראו כי הרכב משולש הקטיפה

- 19 ראו GOVERNANCE FEMINISM: AN INTRODUCTION, לעיל ה"ש 10.
- 20 שם.
- 21 ראו שם; Hacker, *Strategic Compliance in the Shadow of Transnational Anti-Trafficking*; *Law*, לעיל ה"ש 17; EFRAT, GOVERNING GUNS, PREVENTING PLUNDER, לעיל ה"ש 17.
- 22 ראו GOVERNANCE FEMINISM: AN INTRODUCTION, לעיל ה"ש 10.
- 23 Alison E. Woodward, *Travels, Triangles and Transformations: Implications for New Agendas in Gender Equality Policy*, 18 TVGN 5 (2015) (להלן: Woodward, *Travels, Triangles and Transformations*).
- 24 להרחבה בדבר היישום של המושג על ידי חוקרות שונות: Grundell, *The EU's Approach to Prostitution*, לעיל ה"ש 8; Paul Cairney & Kirstein Rummery, *Feminising Politics to*

מכיל שלושה שחקנים מובחנים: קובעות מדיניות ופוליטיקאיות, אקדמאיות פמיניסטיות המקדמות שיח מומחים, ותנועות שטח פמיניסטיות. במאמר זה ברצוני לשאול את המושג ולהראות את התהוותו בחברה הישראלית והשתנות הרכבו הפנימי לאורך תקופות זמן, כמו גם לרונן במידת האפקטיביות שלו בקידום ובאימוץ הפרדיגמה הנאו-אבולישיוניסטית. התשתית התאורטית למחקר נשענת אומנם על מסורות תאורטיות שונות, אך שילובן זו עם זו מאפשרת התבוננות מעמיקה בתופעה שהמאמר מבקש לעסוק בה. מסורות תאורטיות אלו תשלכנה בין ביקורת פמיניסטית פוסט-קולוניאלית ופמיניזם משילותי מחד גיסא, ובין תאוריית משפט טרנס לאומית כדוגמת המסגרת התאורטית שהתוותה אנתרופולוגית המשפט סאלי אנגל מארי, מאידך גיסא. בספרה *Human Rights and Gender Violence: Translating International Law into Local Justice* טענה מארי כי בכדי שרעיונות זכויות אדם אוניברסליים יהיו יעילים יש לנכס, לתרגם ולמקם אותם בהקשרי כוח מקומיים.²⁵ במילים אחרות, הם צריכים "להיעשות מחדש" בשפת העם. בניסיונה להציע תפיסת כוח מורכבת מארי מראה כיצד תרבות הופכת להון (התרבות של מי מוערכת ושל מי לא), וכי השפה האוניברסליסטית של זכויות האדם מוצגת כחלק מתהליך ה"תרבות" של תרבויות מוערכות פחות. כפועל יוצא, תצורות ידע קולוניאליות, שבתוכן התבססה עליונות המערב על טענתו לשוויון ודאגה רבה יותר לנשים, נותרו בולטות בהכניות של זכויות אדם המשמשות בהסברה כנגד אלימות מגדרית.

בנוסף, מארי מראה כיצד קואליציות טרנס לאומיות בעלות אידאולוגיות שונות פועלות בשיתוף פעולה כדי לקשור בין מערכות מקומיות ועולמיות. קואליציות אלו הופכות ל"מתרגמים", קרי האנשים שמתאימים עקרונות אוניברסליים לתנאים ולמוסדות המקומיים. בתהליך התרגום, אף על פי שהקואליציות עצמן אינן הומוגניות, השפה הנישאת הופכת להומוגנית. אחת הסכנות הצפויות בתהליך התרגום, כפי שהראו גם האלי,²⁶ שמיר²⁷ וקוטיסווארן²⁸ תחת המסגרת של פמיניזם משילותי, כמו גם חוקרות פמיניסטיות פוסט-קולוניאליות,²⁹ היא ההשלכות הבלתי מכוונות ואף ההרסניות לעיתים על האוכלוסייה אשר לה נועדו החוקים לסייע. כפי שאדגים, משולש הקטיפה הישראלי, בדומה למשל לתעשיית ההצלה הגלובלית,³⁰ הפך למנגנון של פמיניזם משילותי שעיקרו הפעלת סמכות המתורגמת בסופה לכפיפות מוחלטת מצד אלו הנתפסים כקורבנות. כך נוצרה מה שכינו חוקרים "פוליטיקה

Close the Evidence-Policy Gap: The Case of Social Policy in Scotland, 77 AUSTRALIAN J. PUB. ADMIN. 542 (2018) (להלן: Cairney and Rummery, *Feminising Politics to Close the Evidence-Policy Gap*).

25 ראו ENGLE MERRY, HUMAN RIGHTS AND GENDER VIOLENCE, לעיל ה"ש 11.
 26 ג'נט האלי "מבוא: נא להכיר: פמיניזם משילותי" מעשי משפט ט 17-11 (2018).
 27 ראו שמיר, גישות פמיניסטיות ורגולציה של הזנות, לעיל ה"ש 9.
 28 ראו Kotiswaran, *The Sexual Politics of Anti-Trafficking Discourse*, לעיל ה"ש 13.
 29 ראו Doezema, *Now You See Her; Now You Don't*, לעיל ה"ש 3; Kempadoo, *The Modern-Day White (Wo)Man's Burden*, לעיל ה"ש 13.
 30 Laura Agustin, *The Soft Side of Imperialism*, CounterPunch (Jan. 25, 2012), <https://bit.ly/3dtwXEq> (להלן: (Agustin, *The Soft Side of Imperialism*)).

מוסרית" (morality politics),³¹ ואף "מסע צלב מוסרי" (moral crusade). בהקשר הישראלי, הכוונה היא לכך שלאורך השנים נדחק קולן של חלק מעובדות המין בישראל למקום שולי יחסית במסגרת הדיון הציבורי והפרלמנטרי בנוגע לחקיקה. כפי שאראה במהלך המאמר, דחיקה זו שירתה את הדומיננטיות האידאולוגית של שיח הצפון הגלובלי שעיצב את הגישה השלטת בדין הבינלאומי, האמריקני והאירופי כאחד, תוך כריכת שתי התופעות – סחר בבני אדם למטרות זנות וזנות מקומית – יחדיו, וניתוב ההתמודדות עימן למישור הפלילי. השילוב בין המסגרות התאורטיות שהוזכרו לעיל מאפשר לנו לשאול שאלות על אודות תהליך החלחול של אידאולוגיית הצפון העולמי המקדמת גישה נאו-אבולישיוניסטית ואופן עיצובה בהקשר המקומי: כיצד עיצבו שינויים חברתיים, תרבותיים ודמוגרפיים את הרגולציה כלפי זנות? אילו ערכים תרבותיים קודמו ועל חשבון מי? קולן של מי נשמע ושל מי הודר? כיצד השתמשו בנימוקים ערכיים להשגת מטרות משפטיות אינסטרומנטליות? אילו קבוצות אינטרס פעלו בשדה לאורך השנים תחת משולש הקטיפה, ומה היה אופי שיתוף הפעולה ביניהן? לאורך המאמר אנסה להשיב לשאלות אלו באמצעות ניתוח סוציו-היסטורי ביקורתי הנשען על 120 פרוטוקולים בינלאומיים, מסמכים היסטוריים ומסמכי מדיניות,³² וכן באמצעות ניתוח 25 ראיונות עומק שנערכו עם נציגות ארגוני שטח, עובדות מין, פוליטיקאיות, עובדות מדינה ואקטיביסטיות שקידמו את החקיקה או התנגדו לה לאורך השנים. מטרת הניתוח היא להתייחס להקשר השיחני והמוסדי שבו התפתחה הרגולציה כלפי זנות החל מסוף שנות ה-90, כמו גם לשחקנים הספציפיים שלקחו בה חלק ולדינמיקת הכוח שאפיינה אותם. על מנת לדון בתהליכים אלו, המאמר מורכב משלושה פרקים בהתאם לתקופת הזמן. פרק א' יעסוק בתשתית הרעיונית שהתעצבה בדיונים על סחר בבני אדם בשלהי שנות ה-90 ועד 2006. פרק ב' ידון במגמות השינוי ואימוץ המהלך המקרבן שהתרחשו בין 2006 ל-2013, ולבסוף, פרק ג' יעסוק בכניסתם של גורמים שמרניים למערך משולש הקטיפה המקומי בין השנים 2013 ועד כניסתו של החוק לאיסור צריכת זנות לתוקף. יש לציין שמפאת עושר

31 ראו Doezeema, *Now You See Her, Now You Don't*, לעיל ה"ש 3; Weitzer, *Modern Slavery and Human Trafficking*, לעיל ה"ש 13. הכוונה היא לבהלה מוסרית כלפי זנות וסחר בנשים המובילה לפאניקה מוסרית שעוצמתה והיקף האיום הנתפס שלה עולים בהרבה על המציאות האובייקטיבית. מסעות צלב מוסריים מעלים בדרך כלל טענות אוניברסליסטיות, ולעיתים קרובות בלתי ניתנות לאימות, לגבי טיבו והיקפו של רוע חברתי מסוים. לכן, נטען כי זו פוליטיקה המתאפיינת בתפיסות מוסריות ואידאיות הרחוקות מלהתאים את עצמן לחוויות החיים המגוונות של אוכלוסיות השוליים אשר להן נועדה החקיקה לסייע.

32 מהזירה האמריקאית אלו כללו את דו"חות מחלקת המדינה האמריקאית (TIP Report). מהזירה האירופאית אלו כללו אמנות ופרוטוקולים בינלאומיים וכן דו"חות מצד ארגונים שונים, כגון אמנסטי אינטרנשיונל (Amnesty International), מועצת אירופה (Council of Europe) שתחתיה נמצא גם גרטה (GRETA – the Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings), הנציבות האירופית (European Commission), האיחוד האירופי (European Union), ארגון העבודה הבינלאומי (ILO – interational labor organization) והאום" (Union of Nations). מהזירה הישראלית נבחנו פרוטוקולים מוועדות הכנסת, הצעות חוק, תיקוני חוק, מחקרים שנעשו מטעם מרכז המחקר והמידע בכנסת, דו"חות ומכתבים מצד ארגוני החברה האזרחית.

המידע וריבוי האירועים, אתיחס במהלך המאמר אך ורק לסוגיות המרכזיות בכל אחת מתקופות הזמן.

א. משלהי שנות ה־90 עד 2006: המסד הרעיוני

ראשיתו של משולש הקטיפה המקומי הוא בתהליכים גאו־פוליטיים עולמיים, כגון התפרקותה של ברית־מ לשעבר, שלוותה בקריסת המערכות הסוציאליות ומשברים כלכליים שהביאו להגירה מאסיבית של נשים אל עבר עתיד תעסוקתי טוב יותר באמצע שנות ה־90. גלי ההגירה המאסיביים לישראל שינו במידה רבה את פניה של תעשיית המין הישראלית, שכעת הורכבה הן מנשים "מקומיות" העוסקות בזנות, הן מנשים יהודיות מהגרות שהיו עובדות מין והן מנשים לא יהודיות שלא קיבלו אזרחות ישראלית והיגרו לישראל כדי לעבוד בתעשיית המין.³³ חלק מהנשים הללו היגרו ככוונה, חלקן הוברחו, ואחרות נסחרו.³⁴

אף על פי שארגונים פמיניסטיים דנו בנושא הזנות המקומית כבר בשנות ה־70,³⁵ ועוד קודם לכן נערכו דיונים בכנסת על אודות זנות שעיקרם היה הצעות חוק שונות שהועלו בדבר האפשרות למסד את הזנות,³⁶ דו"ח שדולת הנשים שהתפרסם בשנת 1997,³⁷ שהיווה תוצר של קואליציה פמיניסטית רב־לאומית,³⁸ הפנה לראשונה את תשומת הלב לפגיעה בזכויות אדם של נשים מברית־מ לשעבר שנסחרו אל תעשיית המין המקומית ואל כישלונה של מדינת ישראל לנקוט צעדים מתאימים לתיקון המצב. הדו"ח קבל נגד המדיניות בישראל לראות בנשים אלו עברייניות במקום לראותן כקורבנות של צורת עבודת מודרנית. בכך,

33 נעמי לבנקרון ויוסי דהאן "סחר בנשים בישראל בחסות שלטון החוק" תיאוריה וביקורת 24, 9 (2004); חנן ספרן וריטה חייקין "בין סחר בנשים לזנות: גלגולו של מאבק חברתי" בשר ודמים: זנות, סחר בנשים ופורנוגרפיה בישראל 237 (אסתר הרצוג ואראלה שדמי עורכות 2013).

34 להרחבה: Deborah Bernstein et al, *Sex, Work and Migration: The Case of Tel-Aviv and Jaffa, 1918-2010*, in *SEX IN THE CITY: A GLOBAL HISTORY OF PROSTITUTION 1600s-2000s* (Magaly Rodriguez et al. eds., 2017). (להלן: Sex, Work and Migratio).

35 ארגונים כגון "אנחנו שוות" ו"אשה לאשה מרכז פמיניסטי חיפה". למשל, בפרלמנט הנשים (מושב 5, מאי 2000) אסתר עילם מספרת שבשנות ה־70 דובר בתנועה הפמיניסטית על מיסוד הזנות לעומת תפיסתה כניצול נשים, ולבסוף השתכנעו שמדובר בתוצר פטריארכלי וכלי לדיכוי נשים. ראו אסתר עילם "זנות" פרלמנט הנשים (4.5.2000). <https://bit.ly/3SN6mCp>

36 למשל פרוטוקול ישיבה 415 של ועדת העבודה והרווחה, הכנסת ה־13 (12.12.1995). בדיון הוועדה מועלית אפשרות מיסוד הזנות, על היתרונות והחסרונות של המודל, ומיגור הזנות מקושר למיגור מחלות מין ואיידס. להרחבה על אודות ההיסטוריה של הזנות והרגולציה שלה ראו נעמי לבנקרון "חקיקה ככלי לשינוי חברתי: הפללת לקוחות בשבדיה ובישראל כמקרה מבחן" חוקים טז 129 (2022) (להלן: לבנקרון, חקיקה ככלי לשינוי חברתי); נעמי לבנקרון "הסיפור של תורג'מן: אוטופיה בכבלים – תורג'מן נגד היועץ המשפטי לממשלה" מעשי משפט י 405 (2019).

37 מרטינה ונדנברג הברחת נשים לישראל וזנות בכפייה (נגה אפלבום עורכת, שדולת הנשים בישראל 1997).

38 מי שכתבה את הדו"ח היא מרטינה ונדנברג, פעילה באמנסטי ואקטיביסטית בהקשר האמריקאי עד היום.

מדינת ישראל אינה עומדת בהתחייבותה לשורה של אמנות, כגון אמנת CEDAW,³⁹ שלפיה על גופים מטעם המדינה לנקוט את כל האמצעים הדרושים, לרבות חקיקה, כדי למגר כל צורה של סחר בנשים וניצולן לזנות.

בעקבות פרסום דו"ח השדולה הוקמה "הקואליציה למניעת סחר בנשים". קואליציה רב-לאומית זו הורכבה מארגוני זכויות אדם מקומיים ועולמיים, וכן מארגונים פמיניסטיים,⁴⁰ ומטרתה הייתה למגר את הסחר בנשים בישראל ולטפל בקורבנותיו. הקואליציה הניעה רבים מהדיונים שהתנהלו באותה עת בוועדה לקידום מעמד האישה. למשל, במרץ 1998 התקיים דיון בדו"ח שדולת הנשים שהעלה שתי סוגיות מרכזיות.⁴¹ הראשונה היא ההבדל בין נשים נסחרות, הנתפסות כקורבנות של תופעת "סחר עבדים", ובין נשים מקומיות העוסקות בזנות ובוחרות "להיות זונות ברחוב". הסוגיה השנייה, בעלת קשור הדוק לראשונה, היא ניסיון להחזיר אל שולחן הדיונים את מיסוד הזנות כדרך לסייע לנשים מקומיות. כך למשל אמרה יו"ר הוועדה, ח"כ יעל דיין, כי הדיון בדבר מיסוד נועד לדידה "למצוא קומבינציה שתהיה גם בריאה וגם לא תרע את התנאים של הזונות".⁴² על אף העיסוק בממצאי דו"ח שדולת הנשים, ארגוני זכויות אדם מקומיים חשו כי הם אינם מצליחים לייצר שינוי משמעותי במצבן של הנשים. סיגל רוזן, שעמדה בראש המוקד לסיוע לעובדים זרים, העידה על הניסיונות של ארגוני החברה האזרחית לייצר לחץ על מקבלי ההחלטות אך ללא הועיל, מה שגרם להם לפנות לזירה הבינלאומית בתקווה שזו תפעיל את הלחץ הנדרש:⁴³

מוקד סיוע לעובדים זרים, ואני באופן אישי, פעילים בנושא מאז 1998. בשלוש השנים הראשונות לפעילותנו היינו מבקרים פעמיים בשבוע בכלא "נווה-תרצה", ואספנו אינספור עדויות מנשים שהן קורבנות סחר. העברנו את העדויות האלה למשטרה, לאמצעי התקשורת, לארגונים בינלאומיים, כמו "אמנסטי אינטרנשיונל".⁴⁴ לא הצלחנו לגרום לשום שינוי, עד שבשנת 2001

39 Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women, Dec. 18, 1979, 1249 U.N.T.S 14 – האמנה בדבר ביטול כל צורות האפליה נגד נשים היא אמנה בינלאומית שאומצה ב-1979 על ידי העצרת הכללית של האו"ם. היא תוארה כמגילת זכויות בינלאומית לנשים. האמנה אושררה על ידי 189 מדינות, לרבות ישראל שאשררה אותה בשנת 1991.

40 שדולת הנשים, אשה לאשה – המרכז הפמיניסטי חיפה, מוקד סיוע לעובדים זרים, איגוד מרכזי סיוע לנפגעות תקיפה מינית, אנחנו שוות, האגודה לזכויות האזרח, אמנסטי אינטרנשיונל, קל"ף, ל.א. לאלים נגד נשים, קול האישה, שומרי משפט – רבנים למען זכויות אדם, תמר – הנשמה מתחת לכגדים, הקשת הדמוקרטית המזרחית ועצו"ם. ראו "הקואליציה למאבק בסחר בנשים" <https://bit.ly/3SIUUYF>.

41 פרוטוקול ישיבה 119 של הוועדה לקידום מעמד האישה, הכנסת ה-14 (17.3.1998).

42 ראו שם.

43 פרוטוקול ישיבה 14 של הוועדה למאבק בסחר בנשים, הכנסת ה-18 (28.4.2009).

44 דו"ח אמנסטי אינטרנשיונל (*Amnesty Int'l, Israel: Human Rights Abuses of Women Trafficked from Countries of The Former Soviet Union Into Israel's Sex Industry*, AI Index MDE 15/017/2000 (May 17, 2000) פורסם בשנת 2000 ונכתב על ידי משלחת שחקרה את מצבן של נשים מברית המועצות לשעבר בישראל. הדו"ח התבסס על נתונים מצד ארגוני

משרד המדינה האמריקאי הוציא את הדו"ח השנתי שלו בפעם הראשונה בעקבות חוק שעבר בארצות-הברית,⁴⁵ וכשהעברנו את המידע אליהם, רק אז בעצם, כאשר ישראל מוקמה במקום השלישי והאחרון, אי שם בין עמאן לבחריין, החלה להתחולל פה אותה מהפכה.

הפנייה של ארגוני החברה הישראלית אל הזירה הבינלאומית לא התקבלה בעין יפה. בריאיון עימה סיפרה סיגל רוזן כי שר המשפטים דאז, מאיר שטרית, אמר לה: "את הכביסה המלוכלכת מכבסים בבית". עם זאת, הפנייה החוצה השיגה את מטרתה, בין היתר מכיוון שעם תחילת המילניום, בחסות הגלובליזציה, התפרקות בריה"מ וגלי הגירה המוניים, העיסוק המקומי פוגש נכונות מצד הקהילה הבינלאומית להתמודד עם התופעה של סחר בבני אדם. לאורך שנות ה-90 התקיים באו"ם שיח ער בדבר הצורך להגביר את ההגנה על זכויות אדם.⁴⁶ כך נוצרה מסגרת חדשה לקידום זכויות אדם המערכת שחקנים ברמה המקומית והבינלאומית ועידוד ממשלות לאמץ סנקציות נגד מארגני ההגירה הבלתי חוקית ונגד ניצול המהגרים הלא חוקיים. זו לא הייתה רק מסגרת רעיונית, אלא החלטה להקצות תקציבים ליצירת קואליציות טרנס לאומיות. למשל, עו"ד ד"ר נעמי לבנקרון העידה בריאיון איתה כי דו"חות הסחר של המוקד לסיוע לעובדים זרים בראשית שנות ה-2000 מומנו על ידי האיחוד האירופי. אם כן, עשור שנות ה-90, שהסתיים באימוץ אמנת פלרמו, מסמן לדעת חוקרות, הן אלו היוצאות מביקורת פוסט-קולוניאלית והן אלו היוצאות מביקורת הפמיניזם המשילותי,⁴⁷ את המעבר של הפרלמנט האירופי מעמדה אמביוולנטית כלפי זנות אל עבר אימוץ גישה נאו-אבולישיוניסטית מפורשת המגדירה את הזנות כאלימות נגד נשים, כעבדות מודרנית, וכורכת אותה יחד עם התופעה של סחר בבני אדם למטרות זנות.

לטענת גרנדל,⁴⁸ הופעתה של הזנות על סדר היום של האיחוד האירופי ואימוץ גישה נאו-אבולישיוניסטית מצידו היא תולדת התלכדות של שלושה גורמים מרכזיים: הצטרפותה של שוודיה לאיחוד האירופי ורצונה לייצא את האג'נדה הנאו-אבולישיוניסטית כמו גם

החברה האזרחית המקומיים, אותם נתונים שהוצגו כבר בדו"ח שדולת הנשים מ-1997. כפי שרוזן מציינת, הדו"ח אומנם לא השיג את האפקט הרצוי מצד הארגונים, אך לא ניתן להתעלם מהמסגור שלו את בעיית הזנות כסוגיית סחר.

45 הכוונה היא לחוק הגנה על קורבנות סחר ואלימות, Protection Act, ראו לעיל ה"ש 15.

46 למשל, הוועידה העולמית לזכויות אדם שנערכה בווינה בשנת 1993. ראו World Conference on Human Rights, *Vienna Declaration and Programme of Action*, 37, U.N. Doc. A/CONF.157/23 (June 25, 1993); בנוסף, בשנת 1995 פרסם האו"ם החלטות שאומצו על ידי האספה הכללית G.A. Res. A/49/607 (Feb. 24, 1995); כמו כן, בשנת 1996 פורסמו החלטות שאומצו על ידי האספה הכללית G.A. Res. A/50/630 (Feb. 16, 1996); לבסוף, ראו החלטות מהאספה הכללית בנושא פשע מאורגן חוצה גבולות, G.A. Res. A/53/616 (Jan. 20, 1999).

47 ראו Doezenia, *Now You See Her, Now You Don't*; לעיל ה"ש 3; Grundell, *The Rise of* Kotiswaran, *The Sexual Politics of Anti-Neo-Abolitionism in Europe*, לעיל ה"ש 4; *Trafficking Discourse*, לעיל ה"ש 13.

48 Grundell, *The Rise of Neo-Abolitionism in Europe*, לעיל ה"ש 4.

לאחוז בעמדות כוח מרכזיות בתוך מוסדות האיחוד האירופי; התגבשותו של משולש קטיפה נאו-אבולישיוניסטי באמצעות יצירת קשרים מוסדיים חזקים בין הנציבות האירופית, הפרלמנט האירופי ושדולת הנשים האירופית; וההתפתחות ההדרגתית של מודל שוויון מגדרי באיחוד האירופי, המהדהד אידיאלים נאו-אבולישיוניסטים הנקשרים יותר ויותר לשוויון מגדרי כערך בסיסי של האיחוד.

אמנת פלרמו הייתה לא רק יעד ללובי אינטנסיבי מצד רשתות טרנס לאומיות פמיניסטיות במהלך השנתיים שקדמו לניסוחה, אלא מסמנת עד היום לדעת דוזמה את הפיצול בתנועה הפמיניסטית בין טיעונים ליברליים המגדירים זנות כעבודה לגיטימית לבין טיעונים רדיקליים הרואים כל זנות כהפרת זכויות האדם של נשים.⁴⁹ אף על פי שקבוצות הלובי הורכבו מפמיניסטיות ופעילות זכויות אדם, קווי הדמיון הללו התבררו כחסרי משמעות לנוכח השסע האידאולוגי העמוק שפיצל את הקבוצות ושנגע במהותו בשאלת ההסכמה. לא רק רשתות לא ממשלתיות פמיניסטיות היו חלוקות עמוקות בסוגיית הזנות. משלחות מדינתיות רבות השתמשו במשא ומתן כהזדמנות להוקיע את רוע הזנות, בעוד שאחרות (פחותות במספר) טענו שההתמקדות בזנות גורעת מהמאמצים להגיע להסכמה בנושא סחר. לאחר ויכוח מר, שאיים לטענת דוזמה להרוס את האמנה כולה, הושגה פשרה. שימוש בכוח או כפייה נכלל כמרכיב חיוני של סחר, אך ההגדרה קושרת סחר לזנות באופן מעורפל למדי, והאמנה אומנם מתווה דרך פעולה רצויה אך מותירה מרווח פעולה בנוגע לאופן שבו על כל מדינה לתבוע, להגן ולמנוע סחר בבני אדם בתחומה.⁵⁰ עם זאת, עצם המאבק שקדם לניסוח האמנה והבחירה בניסוח מעורפל משקפים, לדעת חוקרות,⁵¹ את האופן שבו הוחלט לתקן, ברמה הבינלאומית, את משמעות הזנות באמצעות השיח על סחר. כך, הגם שלא נכתב במפורש, שתי התופעות – זנות וסחר בכפייה – אוחדו להן יחדיו.

לצד היותו של האיחוד האירופי אתר משמעותי להתפתחות הגמוניות המודל הנאו-אבולישיוניסטי והפיכתה של אמנת פלרמו למסמך מכונן באשר להתמודדות הבינלאומית עם סחר בבני אדם, בכל הנוגע להשפעת מדיניות הצפון העולמי על הנעשה בישראל חשוב לציין שחקן נוסף – הממשל האמריקאי. בעוד שהזירה האירופאית התאפיינה, ומאפיינת עד היום, ביצירת אמנות הניתנות לאימוץ, לדחייה או לאימוץ חלקי מצד מדינות, שינוי משמעותי, כפי שגם הוזכר קודם לכן בדבריה של סיגל רוזן, הונע בעיקר על ידי הממשל האמריקאי.

בשנת 2000 נחקק בארצות הברית חוק הגנה על קורבנות סחר ואלומות שקבע שיטות העמדה לדין לסוחרים, מניעת סחר בבני אדם והגנה על קורבנות ניצול וסחר.⁵² בעקבות חקיקת החוק הוקם המשרד לפיקוח ומאבק בסחר בבני אדם,⁵³ אשר דרש לפרסם מדי שנה

49 Doezema, *Now You See Her, Now You Don't*, לעיל ה"ש 3.

50 The "3P's" paradigm – prosecution, protection, and prevention

51 ראו Doezema, *Now You See Her, Now You Don't*, לעיל ה"ש 3; Kotiswaran, *The Sexual*

52 RICHARD PARKER & JONATHAN GARCÍA, *Politics of Anti-Trafficking Discourse*, לעיל ה"ש 13; RICHARD GARCÍA, *ROUTLEDGE HANDBOOK ON THE POLITICS OF GLOBAL HEALTH* 411–420 (Richard Parker & Jonathan García Eds., 2018).

53 ראו *Victims of Trafficking and Violence Protection Act*, לעיל ה"ש 15.

54 The Office to Monitor and Combat Trafficking in Persons

דו"ח סחר בבני אדם (TIP) שבו מדורגות המדינות בהתאם למאמציהן (או העדר מאמציהן).⁵⁴ בשנת 2001, השנה הראשונה לדירוג, ישראל הייתה מדורגת בדרגה הנמוכה ביותר – Tier 3, קרי, המדינה אינה עומדת כלל בסטנדרטים המינימליים למניעת סחר.⁵⁵ בדו"ח צוין כי אף על פי שישנה התעוררות מצד ארגונים לא ממשלתיים המותחים ביקורת על הממשלה, אין כלל שיתופי פעולה רשמיים עם מדינות אחרות בנוגע לתיקי הסחר, ואין כל מאמץ למניעה והגנה על קורבנות הסחר. השפעתו המכרעת של הדו"ח הייתה טמונה בסנקציות הכלכליות שהשית על מדינות שלא תעשנה מאמצים להעלות את דירוגן. לחץ זה עבד, ואכן החצי הראשון של שנות ה-2000 מאופיין בהתעוררות ניכרת ובפעילות ענפה הן מצד המחוקק הישראלי והן מצד ארגוני החברה האזרחית, שלפחות חלקם זכו למימון והכשרה נרחבת מגורמים אמריקאיים. למשל, עו"ד ד"ר נעמי לבנקרון סיפרה בריאיון עימה:

האמריקאים באופן כללי, הם הזמינו אותי ב-2002 [...] את באה אלינו לשלושה שבועות [...] וזו הייתה תקופה שלא היה לי עם מי לדבר בארץ או ללמוד על זנות וסחר [...] אז נסעתי עם עוד 20-30 אנשים, כל אחד ממדינה אחרת, לקחו אותנו לסמינר על סחר בבני אדם [...] מביאים לך את FBI, ואז מביאים לך את NYPD, מביאים לך את נורמה הוטלינג⁵⁶ [...] הביקור אצלה בסן פרנסיסקו שם התחילו המחשבות שלי על חוק הלקוחות. אתה ועם שבדיה [...] אחר כך הם שלחו אותי לאיזה כנס במולדובה לעשות מינגלינג עולמי אז האמריקאים היו מאד רוח גבית במובן הזה שאף אחד לא הקשיב לי בישראל.

אם כן, הפנייה של ארגוני החברה האזרחית המקומיים אל הקהילה הבינלאומית עיצבה את השיח הישראלי, שכעת נסוב סביב שתי סוגיות מרכזיות. הראשונה היא דרכי פתרון מגוונות להתמודדות עם סחר בבני אדם במטרה להעלות את הדירוג של ישראל בדו"חות האמריקאים. הלחץ להעלות את הדירוג היווה זרז להקמת ועדת החקירה הפרלמנטרית לעניין סחר בנשים בראשותה של ח"כ זהבה גלאון (יוני 2000). זהו מסגור חשוב, מכיוון שהתווה את גבולות הדיון בסחר בבני אדם כתופעה המתקיימת בעיקר ביחס לנשים הנסחרות למטרות זנות. במסגרת ועדת החקירה התקיימו דיונים רבים ובהם הופעל לחץ מצד ארגוני החברה האזרחית לשנות את התפיסה של מדינת ישראל הרואה בנשים הנסחרות עברייניות.⁵⁷ פעולות ועדת החקירה הפרלמנטרית נשאו פרי. תחילה בתיקון חוק העונשין בשנת 2000 שקבע איסור

Human Trafficking Legislation, American Bar Association, <https://bit.ly/3C60sXk> 54
 U.S. DEP'T OF STATE, BUREAU OF DEMOCRACY, H.R. AND LAB., VICTIMS OF TRAFFICKING 55
 AND VIOLENCE PROTECTION ACT OF 2000: TRAFFICKING IN PERSONS REPORT (2001)
 נורמה הוטלינג הייתה אקטיביסטית אמריקאית שפעלה נגד זנות וסחר בנשים והקימה ב-1992 56
 את SAGE – ארגון ללא מטרות רווח בסן פרנסיסקו (Standing Against Global Exploitation)
 שייסד את הג'וז'סקול בסן פרנסיסקו.
 פרוטוקול ישיבה 48 של הוועדה לקידום מעמד האישה, הכנסת ה-15 (6.3.2000); פרוטוקול 57
 ישיבה 25 של הוועדה לבחינת בעיית העובדים הזרים, הכנסת ה-15 (6.3.2000); פרוטוקול
 ישיבה 105 של הוועדה לקידום מעמד האישה, הכנסת ה-15 (26.2.2001); ראו גם נעמי לבנקרון
 סחר נשים בישראל: דו"ח עדכני 2001 (מוקד סיוע לעובדים זרים 2001).

מפורש לסחור בבני אדם למטרה ספציפית של עיסוק בזנות,⁵⁸ ושיאו בשנת 2006 עם תיקון ההגדרה שבחוק העונשין הישראלי באופן משמעותי, במסגרת שורה של תיקוני חקיקה.⁵⁹ בעקבות מהלכים אלה ונוספים עלתה ישראל בדירוג דו"ח משרד המדינה האמריקני.⁶⁰ הסוגיה השנייה שאפיינה רבים מהדיונים במסגרת פעילות ועדת החקירה דנה בהרחבת אחריותו של הלקוח ככלי למניעת סחר. על אף מה שנכתב קודם לכן בדבר הגמוניות האידאולוגיה הנאו-אבולישיוניסטית באיחוד האירופי, ועל אף העמדה האבולישיוניסטית בחוק העונשין,⁶¹ הזירה הישראלית באותן שנים (עד 2006) הייתה חלוקה בתפיסותיה על אודות מידת אחריותו של צרכן הזנות, ולפיכך גם כיצד יש להתייחס אליו ומהו מודל האכיפה הראוי. בעוד שניתוח הפרוטוקולים של ועדות הכנסת מעלה כי עד 2006 הדיון ממשיך להיות מאופיין כניסיון של ארגוני החברה האזרחית להיאבק נגד מודל המיסוד המועלה תדיר על ידי חברי כנסת שונים,⁶² ניכר כי מודל ההפללה הנורדי טרם קנה לו אחיזה ונמצא כשנוי במחלוקת גם בקרב ארגונים אלו. לדוגמה, בשנת 2004, במסגרת ועדת החקירה הפרלמנטרית בנושא סחר בנשים ברשות ח"כ זהבה גלאון, שנושאו היה הענשת הלקוח,⁶³ טענה עו"ד ד"ר נעמי לבנקרון שהמודל הנורדי מסוכן כי הוא יכול להוריד את הזנות למחתרת, והציעה את הגיון סקול כפתרון חלופי.⁶⁴ גם עו"ד רחל גרשוני, מי שהייתה המתאמת הבינ-משרדית לעניין הסחר בבני אדם, הסכימה עימה: "קודם כל אני רוצה להגיד שאני מסכימה לתזה הבסיסית שלכם שבשלב הזה לפחות לא צריך לחוקק עבירה פלילית של צריכת שרותי זנות, משום שצריך להקדים לזה מסע ציבורי של חינוך". לעמדה זו הצטרפו גם ארגוני החברה האזרחית שטענו כי חוק ההפללה צריך להיות מלווה קודם כול בהסברה ובמהפך תודעתי.

58 ס' 320א לחוק העונשין, התשל"ז-1997; חוק העונשין (תיקון מס' 56), התש"ס-2000, ס"ח 226.

59 חוק איסור סחר בבני אדם (תיקוני חקיקה), התשס"ז-2006, ס"ח 2067.

60 למשל הקמת מקלט "מעגן" ב-2004, המיועד לנשים נפגעות סחר בנשים שקודם לכן שהו בבית המעצר "קישון", <https://bit.ly/3pkjFNm>.

61 ראו García, Voss & Meerkerk, Selling Sex in the City, לעיל ה"ש 34.

62 למשל, ח"כ מרינה סולודקין בפרוטוקול ישיבה 14 של ועדת החקירה הפרלמנטרית לעניין הסחר בנשים, הכנסת ה-16 (17.3.2004); פרוטוקול ישיבה 9 של ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים עם הוועדה לקידום מעמד האישה, הכנסת ה-16 (19.7.2005).

63 פרוטוקול ישיבה 14 של ועדת החקירה הפרלמנטרית לעניין הסחר בנשים, הכנסת ה-16 (17.3.2004).

64 גיון סקול הוא התערבות חינוכית המכוונת ללקוחות זונות, שהחלה בסן-פרנסיסקו ב-1995 ומאז התפשטה ברחבי ארה"ב, קנדה ואירופה. התוכנית מיועדת לצרכני זנות שנעצרו בחשד לשידול או עבירות אחרות הקשורות לזנות, והיא משמשת פעמים רבות כחלופה לתביעה פלילית. ההתערבות החינוכית ממוקדת בנוקי הזנות, הסיכונים להעברת מחלות מין וההשפעה של הזנות על הקהילה. לעניין השפעת הכשרתה של עו"ד ד"ר לבנקרון על תמיכתה במודל, ראו ה"ש 56.

לאה גרינפטר גולד, מייסדת מכון תודעה,⁶⁵ שלימים הפך לאחד הארגונים הבולטים שקידמו את חוק הפללת הלקוח, הוסיפה:

במכון תודעה חשבנו על הנושא של הענשת הלקוח לאורך שנים ארוכות. בעיקר אחרי שבשנת 99 החוק השבדי מפליל את קניית שירותי המין. בכל מקרה צריך לשאול הרבה שאלות לפני שבאים להעניש את הלקוח [...] כשבודקים את התוצאות של החוק בשבדיה, יש פנים לכאן ולכאן. לא ברור עדיין אם החוק הזה באמת עוזר וגם בשבדיה אסור לשכוח יש שם מערך של רשת הגנה לזונות. מה שאין פה. כאשר באים להפליל את הלקוח צריך קודם כל שיהיה מערך מסודר לזונות וכמובן לנשים נסחרות מטעם המדינה וארגונים לא ממשלתיים שהם נעזרים על ידי המדינה.

האמביוולנטיות המוצגת בדיונים אלו היא תולדה של התהוות משולש הקטיפה בתקופת זמן זו. בעוד שחוקרות בעולם ציינו כי משולש הקטיפה מורכב לרוב מקובעות מדיניות ופוליטיקאיות,⁶⁶ תנועות שטח פמיניסטיות ואקדמאיות פמיניסטיות מומחיות, המקרה הישראלי מלמד כי לפחות בתקופת הזמן הראשונה הורכב משולש הקטיפה המקומי מקובעות מדיניות ופוליטיקאיות, ומקואליציות טרנס לאומיות, כאשר בקודקוד אחד מצויים ארגוני זכויות אדם ואילו בקודקוד השני מצויים ארגונים פמיניסטיים. שיתוף הפעולה בין השחקנים השונים במשולש הקטיפה מלמד על האינטראקציה הרקורסיבית בין מודלים שונים, כך למשל מודל ההפללה הנורדי נדחה לעת עתה, מה שמחזק את טענתה של הקר בדבר היכולת של שחקנים מקומיים לדחות או להתאים את אסטרטגיות הציות ללחצים המופעלים מלמעלה לצרכים המקומיים.⁶⁷ זאת ועוד, האינטראקציה בין השחקנים השונים במשולש הקטיפה באותה עת מדגימה את טענתה של אנגל מארי בדבר האופן שבו קואליציות טרנס לאומיות בעלות אידאולוגיות שונות פועלות בשיתוף פעולה כדי לקשור בין המערכות המקומיות והעולמיות.⁶⁸ בהקשר הישראלי, משולש הקטיפה לא הורכב מקבוצות הומוגניות, ולפיכך השפה שאפיינה כל קבוצה הייתה שונה. כך למשל הדגיש השיח המדינתי שפה של מסוד או הסדרה, ארגוני זכויות אדם דיברו בשפת האמנות הבינלאומיות האוניברסליסטיות ואילו ארגונים פמיניסטיים הדגישו את הבסיס הפטריארכלי של הזנות. עם זאת, שיתוף הפעולה בין השחקנים השונים והתרגום של השיחים השונים לצרכים המקומיים, הם אלו שאפשרו – כפי שגם נראה כפרק הבא – לייצר שפה הומוגנית המובנת על הכלל.

65 מכון תודעה לחקר תופעת הזנות והסחר בנשים ובעולם הוא הנציג הישראלי הרשמי של ה- IAF (International Abolitionist Federation). ל- AIF מעמד מייעץ באו"ם, באונסקו, ביוניצף ובמועצת אירופה.

66 ראו Woodward, *Travels*, 4; לעיל ה"ש Grundell, *The Rise of Neo-Abolitionism in Europe* 66
Cairney and Rummery, *Triangles, and Transformations*, לעיל ה"ש 23; *Politics to Close the Evidence-Policy Gap*, לעיל ה"ש 24.

67 Hacker, *Strategic Compliance in the Shadow of Transnational Anti-Trafficking Law*, לעיל ה"ש 17.

68 ENGLE MERRY, HUMAN RIGHTS AND GENDER VIOLENCE, לעיל ה"ש 11.

זאת ועוד, ברומה לטענה כי אמנת פלרמו עיצבה את מסגרת הדיונים עד היום בנוגע לסחר בבני אדם, כך גם ועדת החקירה הפרלמנטרית בראשות ח"כ גלאון התהוותה כזירה המרכזית להעלאת הסוגיות אשר עיצבו במידה רבה הן את השיח הציבורי בעשורים שלאחר מכן והן את הרכבו המשתנה של משולש הקטיפה המקומי, כפי שאמרה בריאיון עימה:

מהר מאד הבנתי שאנחנו צריכים לעשות כאן איזה שינוי תודעה בקרב מקבלי ההחלטות [...] באמת בעקבות עבודה שעשינו בוועדה עם ארגוני חברה אזרחית, ששיתפו פעולה בוועדה ובעצם הציגו בוועדה כל מיני תוכנות שלהם. בעיני זה היה כוח מאד משמעותי. הוועדה הפכה להיות איזה סוג של זירה שהארגונים יכלו להביא לשם את העדויות שלהם ממקור ראשון באופן בלתי אמצעי, כל מה שאני לא נחשפתי אליו עד אז.

ב. 2006 עד 2013 – מגמות שינוי ואימוץ המהלך המקרבן: "אם בסוף כל משפט בעברית יושב ערבי עם נרגילה, אז בסוף כל משפט מגדרי יש זנות"⁶⁹

בניגוד למה שנטען קודם לכן בדבר תפקידה המכריע של אמנת פלרמו בכריכת שתי תופעות שונות (סחר וזנות) יחדיו, בכל הנוגע לדיון הישראלי, התקופה שבין שלהי שנות ה-90 ועד 2006, עם חקיקת האיסור על סחר בבני אדם, אופיינה דווקא בביסוס ההפרדה ביניהן: סחר בנשים למטרות זנות וזנות מקומית. סימונדז יועז טענה כי תוך שימוש בהבחנה הליברלית בין זנות כפויה לזנות מרצון הצליחו בעלי עמדה אבולישיוניסטית כלפי סחר לגבש קונצנזוס איתן סביב הצורך למגר את הסחר, בהיותו מקרה מובהק של זנות כפויה.⁷⁰ עם זאת, את התקופה שלאחר חקיקת חוק איסור סחר בבני אדם סימונדז יועז מסמנת כמאופיינת על ידי "המהלך המקרבן", קרי, המאמץ של דוברים שונים לכרוך מחדש את שני הנושאים יחדיו, ובכך לטשטש את ההבחנה הליברלית האמורה בין זנות כפויה לזנות מרצון. המטרה הייתה להנחיל את הרעיון שזנות "רגילה" היא תופעה גרועה לא פחות מהסחר, וכי למעשה אף זנות איננה זנות "מרצון". המהלך המקרבן לפיכך עיקרו בהחדרת הרעיון שכל זונה, באשר היא, וללא תלות בנסיבות, היא קורבן.

ניתוח מסמכי ארכיון וכן ראיונות העומק מעלים כי אימוץ המהלך המקרבן הוא תולדה של שלושה גורמים מרכזיים שחברו להם יחדיו. ראשית, מאמצים מקומיים ועולמיים הנוגעים לאכיפת גבולות גוברת המביאה לצמצום אפשרויות ההברחה. עו"ד אורי קידר, שייסד יחד עם הרב לוי לאור את "המטה למאבק בסחר בנשים" (2003), אמר בריאיון עימו:

היו לנו באמת הצלחות כבירות אבל בואי נגייד שבינינו לבין אל קעידה בסניי שהיוו איום אסטרטגי למדינה – אני חושב שלהם יש יותר זכויות מאיתנו. סגרו

69 צייטוט מתוך הריאיון עם עו"ד אורי קידר. פראפרזה על משפט מהשיר של מאיר אריאל "שיר כאב".

70 יעל סימונדז יועז, "כולנו קואליציה אחת גדולה": על קונצנזוס ואמיתות מוחלטות בשיח המשפטי על זנות וסחר בנשים בישראל (עבורת גמר לקראת התואר "מוסמך במשפטים", אוניברסיטת תל אביב 2009) (להלן: סימונדז יועז, "כולנו קואליציה אחת גדולה").

את הגבול עם מצרים שזה היה הכי משמעותי. צריך לזכור שיחד עם ה־3000 נשים בשנה נכנסו לפה עשרות אלפי פליטים / מבקשי מקלט / מסתננים, ותגובת הנגד לכל "השרירים השחורים" האלה שמציפים את דרום תל אביב הובילה את הממשלה שלנו לסגור את הגבול, בין היתר. זאת אומרת, שילוב של פחד מאיומים חיצוניים ופחד מאיומים פנימיים. אפס דאגה לרווחתן של נשים. בטח בפרויקט של מיליארדים של סגירת הגבול. זה בכלל לא, זה לא [הנשים] השיקול.

קידר, וכך גם מרואיינות אחרות במחקר,⁷¹ טענו כי ממדי הסחר בנשים לישראל למטרות זנות צומצמו דרמטית, לא כתוצאה ממחויבות פמיניסטית ודאגה לרווחתן של הנשים הנסחרות, ואף לא כפועל יוצא של המאבק מצד ארגוני זכויות אדם וארגונים פמיניסטיים. לטענת קידר ואחרות, צמצום ממדי הסחר הושג הודות לבניית הגדר בדרום, וזו נבנתה מתוך החשש של ישראל מסנקציות כלכליות מחד גיסא, וחרדת זרים שיהוו איום על גבולותיה הריבוניים ועל אופייה היהודי מאידך גיסא.⁷² ואכן, בשנת 2009 דיווחו ארגוני זכויות אדם מקומיים כי מספר קורבנות הסחר ממזרח אירופה ירד מ־46% ל־6% בלבד.⁷³ לכן, הגורם השני המרכזי באימוץ המהלך המקרבן הוא שהיעלמותה של האוכלוסייה המדוברת גם ייתרה במידה רבה את פעילותם של ארגוני זכויות אדם שהיו עד אז הכוח המניע של מאמצי החקיקה. בריאיון עימה אמרה סיגל רוזן:⁷⁴

החל משנת 2007 בעצם כמעט ולא ראינו נשים שהובאו באותם תנאים [...] אז בשלב מסוים, בערך ב־2008, אנחנו פשוט נטשנו את הזירה, כי היא כבר לא הייתה הזירה שלנו. כן. כי שוב, המאבק שלנו היה בסחר ובשעבוד של נשים מהגרות. עכשיו ברגע שהן כבר לא היו שם יותר... אז גם אנחנו. עכשיו לא הפסקנו, גם מאז 2008 וכל יום, כל שנה אנחנו פועלים באופן אינטנסיבי למזעור ומיגור הסחר אבל זה כבר לא ממוקד בסחר במין.

ה"נטישה" של ארגוני זכויות אדם, עד אז שחקן חשוב במערך משולש הקטיפה המקומי, הותירה חלל, וכך הגורם השלישי שהאיץ את המהלך המקרבן – פעולה מאומצת מצד ארגוני החברה האזרחית ועמותות פמיניסטיות לאמץ את התשתית הרעיונית שהותוותה בדיונים על אודות סחר בבני אדם ולהתיקה אל עבר נשים מקומיות שכעת נתפסו כקורבנות של סחר מקומי. כפי שהעידה גילי ורון, שעמדה בראש מטה המאבק לסחר בנשים בין השנים 2011–2014:

- 71 ראו לדוגמה גילי ורון, "ה"כ לשעבר אורית זוארץ, הרב לוי לאור.
- 72 שמיר הראתה כי עבודות הבנייה על הגדר החלו רק בשנת 2009, כאשר הסחר לתעשיית המין כבר ירד באופן דרמטי, אך מציינת כי הראשונות שהעלו את הרעיון בדבר יצירת גדר לעצירת הסחר היו חברות הקואליציה, וכי קציני צבא הופיעו בהזדמנויות רבות בפני ועדת המשנה לסחר והבטיחו לבנות גדר כזו. ראו GOVERNANCE FEMINISM: AN INTRODUCTION, לעיל ה"ש 10.
- 73 U.N. OFF. ON DRUGS & CRIME, GLOBAL REPORT ON TRAFFICKING IN PERSONS 2012 (2012) (להלן: U.N. OFFICE ON DRUGS AND CRIME, GLOBAL REPORT 2012).
- 74 לימים שינתה רוזן את עמדתה כלפי חוק איסור צריכת זנות וכיום אינה תומכת בו.

אחד האתגרים שעמדו בפנינו היה לשנות את השיח או להרחיב, יותר נכון, את השיח מעיסוק בסחר כמשמעותו באמת בחוק וגם בשיח הציבורי לביאמת להבין מהי זנות מקומית, מהו סחר בגוף של אישה מבלי שהיא תיחטף מארץ אחרת ותגיע לכאן בדרך לא דרך [...] העיסוק הקודם שלנו בסחר הכשיר באיזשהו מובן את הקרקע לעיסוק בזנות המקומית.

המהלך של עמותות פמיניסטיות וארגוני לובי, כדוגמת מטה המאבק, השפיעו עמוקות על עבודת המחוקקות. ח"כ אורית זוארץ, מי שהחליפה את ח"כ גלאון וכיהנה כיושבת ראש ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים בכנסת ה-18 (2009–2013), ביטאה בריאיון עמה את המהלך הזה:

הגבול בין קורבן, אה, Domestic Trafficking, ו־International Trafficking, הוא קטן, כי היו נשים שהגיעו הנה בכסות של תירות, הן לא, אי אפשר להגיד שהן נסחרו פר אקסלנס אבל הן נוצלו מינית מסחרית, אז אי אפשר היה לנתק את ה־Domestic Trafficking. דרך אגב, זה היה באמת קול חדש בעבודה שלנו עם ה־State Department והם מאד אהבו את זה שאנחנו פתאום שמים זרקור גם על ה־Domestic Trafficking, כי בארצות הברית ה־Domestic Trafficking, וגם באירופה הוא אחד הדברים הכי משמעותיים, זאת אומרת, שם המלחמה. אז מספר הקורבנות שבאמת נסחרו בצורה הקלאסית דרך מצרים ירד, הגבול נסגר.

הדיפוזיה הרעיונית הזו מ־International Trafficking ל־Domestic Trafficking, או פעמים רבות למה שמכונה Domestic Trade, קרי אותו עולם מושגי של סחר בבני אדם המוחל על אוכלוסייה מקומית, היא לא רק דוגמה ל"אסטרטגיה של ציות יתר" שבה נהגה ישראל אלא מגובה גם בנעשה בזירה הבינלאומית.⁷⁵ לראיה, גם דו"ח של אמנסטי אינטרנשיונל מ־2010 ציין כי האיחוד האירופי עד לגידול ניכר בסחר המקומי במדינות החברות.⁷⁶ כך, המסגרת הרעיונית של סחר עולמי מאמצת לתיאור סחר מקומי המשקף למשל מעבר מאזורים כפריים לאזורי תעשייה עירוניים, כמו גם הרחבת תחומי השיפוט הלאומיים שמרחיבים את ההגדרה של סחר למצבים נצלניים שהיו קיימים מאז ומתמיד אך סווגו כעבירות אחרות (ניצול מיני, עבודות כפייה וכו').⁷⁷

75 ראו Hacker, *Strategic Compliance in the Shadow of Transnational Anti-Trafficking Law*, לעיל ה"ש 17.

76 LA STRARADA, SAVE THE CHILDREN, TERRE DES HOMMES, AMNESTY INT'L & CHURCHES' COMM'N FOR MIGRANTS IN EUR., NGO STATEMENT & RECOMMENDATIONS ON THE OCCASION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT SEMINAR ON COMBATING & PREVENTING TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS – THE WAY FORWARD (2010) (להלן: NGO STATEMENT & RECOMMENDATIONS ON THE OCCASION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT SEMINAR ON COMBATING AND PREVENTING TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS 2010).

77 ראו U.N. OFF. ON DRUGS & CRIME, GLOBAL REPORT 2012, לעיל ה"ש 73. אין ספק כי השינוי הטרימינולוגי השפיע רבות על הסטת מוקד הדיון מסחר בבני אדם למטרות מין אל עבר סחר בבני אדם בזירות רבות ומגוונות, אך במסגרת מאמר זה אין ביכולתי לפתח דיון זה.

המעבר לעיסוק בזנות כסחר מקומי המשולב באימוץ המהלך המקרבן מעלה שוב את הצורך, הן העולמי והן המקומי, לדון בהפללה של צרכני הזנות כדרך להתמודד עם הביקוש וכך למנוע את התופעה.⁷⁸ אומנם הדיון בדבר המודל המשפטי הראוי להתמודדות עם הביקוש עלה כבר בשנים קודמות, אך כפי שניתן היה לראות בפרק הקודם, גם ארגוני החברה האזרחית היו חלוקים בדעותיהם האם המודל הנורדי, קרי הפללת לקוחות, הוא המודל המתאים לאימוץ בזירה המקומית. בשנת 2008 העלתה ח"כ גלאון את הצעת החוק הראשונה להפללת לקוחות.⁷⁹ לדבריה, הצעת החוק, יותר משהאמינה ביכולת ליישמה, נועדה להדוף את הדיון המתמשך בדבר מיסוד הזנות:

החוק להפללת לקוחות היה למעשה ניסיון להתנגד להצעות למיסוד הזנות. הצעת החוק הזו בעצם באה להתמודד עם שורה של הצעות שעלו באותה תקופה, שרצו למסד את הזנות. כשהתחילו ההצעות של מיסוד הזנות מצד כל מיני בעלי אינטרסים. הקימו איזה מין קבוצה כזו של בעלי אינטרסים שרצו למסד את הזנות בישראל. אני אז, באותה תקופה, כדי לתת קונטרה לזה הגשתי את החוק להפללת לקוחות זנות.

לצד הניסיון להדוף את הצעות המיסוד השונות, עו"ד ד"ר נעמי לבנקרון, שניסחה את הצעת החוק הראשונה, משקפת בדבריה את הדיפוזיה הרעיונית בין סחר עולמי וסחר מקומי שאותה ניסה החוק לקדם:

באותה תקופה אני באמת חשכתי שזה מה שייטיב אתן,⁸⁰ כי ללקוחות היה יותר מה להפסיד, לסוחרים פחות. כבר היה להם את התיק הפלילי. יש לזה איזשהו שם – אנשים רב בעייתיים. שגם אם תוציאי אותם מהסחר [...] יש להם עוד ועוד ועוד. לנשים אין מה להפסיד, לסוחרים אין מה להפסיד, ללקוחות יש מה להפסיד, ככה שאם את רוצה איפשהו לקטוע את הסחר, את צריכה להתמקד בלקוחות.

זאת ועוד, האמביוולנטיות שאפיינה את הדיון במודל הנורדי בתקופה הראשונה הוחלפה באותה עת בהבנה כי במאמציו לטפל בסוגיית הנשים הנסחרות הפקיר משולש הקטיפה המקומי את הנשים המקומיות העוסקות בזנות. לדברי ח"כ גלאון:

אז בשנים הראשונות עסקנו בסחר בנשים למטרות זנות, נשים זרות. ואז נוצר איזה מצב אנומלי לתפיסתי, שזנות שהיא מיובאת אז היא לא לגיטימית אבל זנות כחול לבן אפשר להתייחס לנשים בזנות שזה כאילו לגיטימי, שזה בסדר. ואמרת, לא יכול להיות שנתנו מענה שרק בא לפתור את המצוקה של נשים שהוברחו לכאן וצריך לתת מענה כולל יותר. במקום שעמדתי בו מבחינת תפיסת העולם שלי אז אמרתי בואו נאמץ את ההצעה, את המודל השבדי להפללת לקוחות הזנות [...] במהלך הדיונים בוועדה זה אמר לי שלא הגיוני מה שאנחנו עושות כאן. זאת אומרת, פתרנו בעיה מסוימת ובעצם הפקרנו, אני לקחתי אחריות שבעצם הפקרתי את הנשים בזנות בישראל. והתחלתי להתעמק במצבן של נשים בזנות

78 לדיון מעמיק במעבר מהצעת החוק להפללת לקוחות של קורבנות סחר להצעת החוק להפללת לקוחות זנות, ראו סימון דז'יועז, "כולנו קואליציה אחת גדולה", לעיל ה"ש 70.

79 הצעת חוק איסור צריכת זנות וטיפול בקהילה (תיקוני חקיקה), התשס"ח-2008.

80 לימים שינתה לבנקרון את עמדתה לגבי החוק.

בישראל. הבאתי את כל המומחיות האפשריות⁸¹ והחלטתי שאני רוצה לאמץ את ההצעה השבדית להפללת לקוחות הזנות.

ח"כ גלאון מעידה בדבריה על השתנותו של מערך משולש הקטיפה המקומי. עם נטישת ארגוני זכויות אדם תפסו את מקומם של אלו המומחיות מהאקדמיה שהחזיקו בעמדות פמיניסטיות נאו-אבולישיוניסטיות שאותן ייבאו מלימודיהן בארה"ב. אלו הפכו להיות, בניסוחה של אנגל מארי,⁸² למתרגמות, למי שמתאימות את התאוריה האמריקאית המיובאת מבחוץ ל"תנאי הארץ ותושביה".⁸³ כפי שטענה בילסקי, במקום שהפרקטיקה תצמיח את התאוריה, כפי שקרה בארה"ב, במקרה הישראלי התאוריה מיובאת לישראל מן המוכן, מותאמת למציאות הישראלית ורק אז מיושמת בפרקטיקה. הסכנה בתהליך ייבוא כזה אליבא דבילסקי היא שכאשר התאוריה מופעלת במנותק מההקשר החברתי וההיסטורי שבו צמחה עלולות להיות לה תוצאות שליליות, כפי שנראה בהמשך.

ההבנה כי נשים מקומיות העוסקות בזנות הופקרו בעקבות הדיונים על סחר גובתה גם במסמכים של עמותות וארגונים א-ממשלתיים,⁸⁴ וכך הוקמה בשנת 2007 "התכנית הבין-משרדית לטיפול בצעירות ונשים במעגל הזנות".⁸⁵ שיתוף הפעולה הניב בין השנים 2008-2011 יצירת ארבע מסגרות טיפול ושיקום: "אופק נשי" (חיפה, 2008), "סלעית" (תל אביב, 2008), "מרפאה ניידת חיפה" (2009) ו"בשבילך" (באר שבע, 2010). אלו הצטרפו למסגרות קודמות כגון "מרפאת לוינסקי" (2002) ו"מקלט מעגן" (2004) לקורבנות סחר מחו"ל.

הקמתן של מסגרות השיקום והטיפול כארגונים הפועלים מטעם או בעזרת המדינה היא נקודת ציון חשובה בעיצובו של משולש הקטיפה המקומי, מכיוון שארגונים אלו הפכו לשחקן דומיננטי במערך משולש הקטיפה. אלו לא נותרו רק כארגוני סיוע, אלא הצטרפו

81 ח"כ גלאון הזכירה בריאיון עימה את יעל גור, ד"ר ענת גור, דורית תמיר, פרופ' נויה רימלט, פרופ' שולמית אלמוג וד"ר אורית קמיד.

82 ENGLE MERRY, HUMAN RIGHTS AND GENDER VIOLENCE, לעיל ה"ש 11.

83 ליאורה בילסקי "יבוא תרבותי: המקרה של הפמיניזם בישראל" עיוני משפט כה 523 (2001).

84 ראו לדוגמה ריטה חייקין סחר בנשים בישראל 2001-2007 (אשה לאשה – המרכז הפמיניסטי בחיפה 2007); מכתב ממוקד הסיוע לעובדים זרים לעו"ד רחל גרשוני, מתאמת בין-משרדית, בעניין טיפולו של הצוות הבין-משרדי בזנות (20.2.2007). שני הדו"חות מבקשים למקד את התפיסה שלפיה זנות וסחר בנשים הן היינו הך ומבקשים לכלול את הזנות הישראלית בדיוני הצוות הבין-משרדי בנושא סחר בנשים ולקדם פתרונות בעניינן.

85 בספטמבר 2007 גיבש משרד הרווחה תוכנית בין-משרדית לטיפול בנערות, בצעירות ובנשים המצויות במעגל הזנות בשיתוף משרדי ממשלה נוספים (משרדי הבריאות, העלייה והקליטה, ביטחון הפנים – משטרת ישראל, המשפטים והחינוך). מטרת התוכנית היו צמצום הזנות ומניעת נזקיה בחברה הישראלית, שיקום של נערות, צעירות ונשים שזנחו את הזנות, ואיתור העוסקות בזנות כדי לסייע להן לצאת ממנה ולעזור להן בתהליך השיקום הפיזי והנפשי, ובחזרה לקהילה. לצורך כך פותחו שני מסלולים: (א) מזעור נזקים באמצעות שירותים כגון דירות חירום ללינה זמנית, קו חירום ארצי ומרפאה ניידת לצורך בדיקות וסיוע רפואי; (ב) מסגרות לטיפול ולשיקום המספקות טיפול נפשי, דיור, הכשרה מקצועית ועוד. להרחבה ראו: שלי מזרחי התוכנית הבין משרדית לטיפול בצעירות ונשים במעגל הזנות (הכנסת, מרכז מחקר ומידע 2013).

למומחיות מהאקדמיה ולארגונים פמיניסטיים ככוח מניע לקידום המהלך המקרבן ולאיימוץ הפרדיגמה הנאו-אבוליוניסטית. עו"ד ד"ר מירב שמואלי, מי שהייתה עוזרת מתאמת ביחידת תיאום המאבק בסחר בבני אדם (2009-2016) העידה על חשיבותם של הארגונים בקידום החוק להפלת הלוקח:

לארגונים מהיום הראשון היה תפקיד מאוד מאוד חשוב בכלל בכל מה שקשור לסחר וגם לחוק הפללת הלוקחות [...] היה איזושהו שלב שבו הם התארגנו לסוג של קואליציה. זה היה צעד מאוד חשוב אני חושבת. שיתפו כוחות וכבר דיברו, בעצם כבר דיברו בשם הרבה אנשים ונשים. היה לזה הרבה משמעות. דבר שני, היו חברי וחברות כנסת שהקשיבו להם, כמו זהבה גלאון קודם כל אבל גם אורית זוארץ, גם דויד צור, גם עליזה לביא. אנשים שממש ישיבה אחרי ישיבה אהה... זה לא סתם שבאו ונתנו לארגונים לדבר, אלא פעילות מאחורי הקלעים. זה לחשוב על מה יהיה נושא הישיבה, אז דוד צור⁸⁶ ועידית הראל שמש⁸⁷ מתאמים על מה תהיה הישיבה, זה ממש היה להם תפקיד.

זאת ועוד, הקמתם של ארגונים אלו מעידה על הסתירות הקיימות במשטר הרווחה ההיברידי של מדינת ישראל.⁸⁸ קיימת הסכמה בספרות כי מאז שנות השמונים של המאה הקודמת ניכר צמצום באחריותה של המדינה לרווחת אזרחיה.⁸⁹ המגמה באה לידי ביטוי בצמצום ההשקעה בחינוך, בתעסוקה, בדיוור ובמערכת השירותים הסוציאליים, או בהפרטתם והעברתם מידי המדינה לידיים פרטיות או למגזר השלישי. לצד זאת, ניכר כי במשך השנים חלה הרחבה ועיבוי של מענים קיימים הנוגעים לנשים המעורבות בזנות. סתירה זו יכולה להיות מוסברת על ידי הבנת אופן הקמתם של המענים המעיד על תהליך הרחבה מתמשך ויציב של הפרטת שירותי הרווחה. מרבית השירותים הקיימים נולדו כעמותות ואז משרד הרווחה אימץ אותן במסגרת הפרטה חלקית, או שהם נוצרו כאשר משרד הרווחה יצא במרכז להקמת שירות ייחודי.⁹⁰ אחת התוצאות השליליות של מהלכים אלו היא פגיעותן של המערכות בהיותן נתונות לשינויים בתקציב המדינה, מכיוון שהן אינן מוסדרות בחקיקה. כך, ישראל הופכת למדינה שהתברכה בשפע של מוסדות רווחה אך חסרה מדיניות רווחה.

86 דוד צור היה ח"כ מטעם מפלגת "התנועה" במהלך הכנסת ה-19 (2013-2015), והחליף את ח"כ זוארץ כיו"ר ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים ובזנות.

87 עידית הראל שמש עמדה בראש עמותת "מכון תודעה".

88 נועם תרשיש מדינות רווחה בראייה משווה: כיצד להגדיר את ישראל? (נייר מדיניות מס' 06.2017, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל 2017).

89 Ofer Arian, *A Welfare State Without a Welfare Policy: The Case of Israel*, 24 *Israel Aff.* 369 (2018); Shavit Madhala-Brik & John Gal, *The Outsourcing of Welfare Services: Trends And Changes*, State NATION REP.: Soc'y & Pol'y 2016, 353 (2016).

90 לדוגמה, המענה של סלעית שהוזכר קודם לכן הוא מענה ממשלתי בשיתוף מוניציפלי, ומקלט מעגן הוא מענה ממשלתי (ממומן ומפוקח על ידי משרד העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים) המופעל על ידי עמותה רשומה (קשת). הקר הראתה שגם ההחלטה לפתוח את מקלט מעגן הייתה תוצאה של כסף שנתנו האמריקאים עקב לחץ ישראלי שללא התקציב השירות לא ייפתח. ראו *Compliance in the Shadow of Transnational Anti-Trafficking Law*, לעיל ה"ש 17.

אם כן, ולסיכום פרק זה, אכיפת הגבולות הגוברת שייצרה את עבודת ארגוני זכויות אדם, יחד עם אימוץ התשתית הרעיונית שהותוותה בדיונים על אודות סחר בבני אדם והתקתה אל עבר נשים מקומיות שכעת נתפסו כקורבנות של סחר מקומי, עיצבה שני תהליכים חשובים המתרחשים בתקופת הזמן שבין 2006-2013. הראשון הוא טשטוש השונות הפנימית של הארגונים, וכך אף על פי שחלקם היו ארגוני לובי (כדוגמת מטה המאבק), חלקם עמותות פמיניסטיות נאו-אבולישיוניסטיות (כגון אישה לאישה, שדולת הנשים, מכון תודעה וכד') וחלקם ארגונים סמי-ממשלתיים (מרכזי השיקום והסיוע), אלו הצליחו ליצור שפה הומוגנית והפכו כלפי חוץ לקואליציה רבת עוצמה, שיחד עם עדויות מצד מומחיות בתחום מהאקדמיה הניעו את הזירה הפוליטית לקידום עמדה נאו-אבולישיוניסטיות שלפיה נשים המעורבות בזנות הן בהכרח קורבנות המצויות בתחתית המדרג בחברה הישראלית (כפי שבא גם לידי ביטוי בצייטוט של עו"ד קידר הפותח פרק זה), ומאמץ להשגת שוויון מגדרי מתחיל מהאוכלוסייה המוחלשת ביותר. טשטוש השונות הפנימית הוביל גם לטשטוש הגבולות, וכך הפכו ארגוני הסיוע הממשלתיים גם הם לארגוני לובי. על חזקתם של ארגוני הסיוע כארגוני לובי העיד עו"ד אורי קידר:

אנחנו [מטה המאבק] מאד קולניים, יש לנו משאבים של פרסום. הנראות שלנו גורמת לחשוב שאנחנו אולי מנהיגים את הדבר הזה, אבל זה לא המצב. ארגוני הסיוע בשטח, א' – עושים עבודה, עושות, עבודה מופלאה רב' – המיומנות האידאולוגית שלהם היא באמת ממש באה מלמטה והיא הרבה יותר אמיתית משלנו. אנחנו משוכנעים, אנחנו גם מכירים בסוף את השטח, אבל הם מאז ומעולם היו מבחינתנו – העמוד לפני המחנה.

התהליך השני הוא שהצעת החוק להפללת לקוחות שהוגשה לראשונה על ידי ח"כ גלאון בשנת 2007 מוגשת שוב על ידי ח"כ זוארץ כהצעת חוק פרטית,⁹¹ והפעם מצליחה לעבור בקריאה טרומית (2012). הצלחה חלקית⁹² זו מהדהדת תהליכים שקורים גם בזירה האירופית,⁹³ אך חשוב מכך, היא חשפה את כניסתם של גורמים שמרניים אל ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים. בריאיון עימה העידה ח"כ זוארץ על הפתעתה מכניסתם של "ארגונים שהובלו ע"י גברים שבאמת נרתמו למאבק, כמו מכון ירושלים לצדק".⁹⁴ כך גם במסגרת ישיבה של

91 הצעת חוק איסור צריכת זנות וטיפול בקהילה (תיקוני חקיקה), התש"ע-2010.
92 זו הייתה הצלחה חלקית מכיוון שב-16 באוקטובר 2012 התפזרה הכנסת ולכן לא חל על ההצעה דין הרציפות.

93 אף על פי שהאפקטיביות של הפללת לקוחות ככלי לחימה בדרישה לזנות הייתה שנויה במחלוקת, למשל בשנת 2010 טענו באמנסטי אינטרנשיונל שהפללה עלולה להשפיע לרעה על קורבנות סחר: *NGO Statement & Recommendations on the Occasion of the Eur. Parliament Seminar on Combating and Preventing Trafficking in Hum. Beings 2010*, לעיל ה"ש 76; בשנת 2012 המליצה הנציבות האירופית על הפללת לקוחות: Eur. Comm'n & The Cyprus EU Presidency, 6th EU Anti-Trafficking Day-Working Together Towards the Eradication of Trafficking in Human Beings: The Way Forward (2012).

94 מכון ירושלים לצדק <https://bit.ly/3K4YwjS>.

ועדת המשנה בנושא הטלת אחריות פלילית על לקוחות תעשיית המין והזנות (2012),⁹⁵ אמר הרב ניר ורגון:

זה באמת יום מרגש לא רק לישראל הדמוקרטית, גם לישראל היהודית. ולא רק כפי שאבחנו נכון חברת הכנסת שלי יחימוביץ, זה לא רק עניין של פריצות, מתירנות מול פוריטאניות. מדובר פה באמת בנושא של חילול כבוד האישה. התורה אומרת – אל תחלל את בתך להזנותה. אל תחלל. והבנות, בנות אזרחיות מדינת ישראל הן הבנות שלנו.

ג. 2013 עד 2021 – כניסתם של גורמים שמרניים למערך משולש הקטיפה המקומי: "צריך להחליט: את רוצה לריב עם השומר או לאכול את הענבים?"⁹⁶

המהלך המקרבן שהוזכר בפרק הקודם מקבל תנופה משמעותית החל משנת 2013. ביטוי סמלי מרכזי לכך הוא בשינוי שם ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים עם התמנותה של ח"כ ד"ר עליזה לביא ליו"ר הוועדה למעמד האישה.⁹⁷ כיו"ר הוועדה היא החליטה לשנות ולהרחיב את המנדט של ועדת המשנה כך שתעסוק לא רק בסחר בנשים אלא תסיט את המוקד העיקרי לעיסוק במאבק בזנות המקומית.

אומנם דיון בזנות מקומית התקיים במסגרת הוועדה עוד קודם לכן,⁹⁸ אך השינוי בשם הוועדה סימן, הן כלפי חוץ והן כלפי פנים, התמקדות במה שכונה עתה "זנות תוצרת כחול לבן".⁹⁹ ואכן, באותן שנים עלה הטיעון בוועדות כי החללים שהותיר הטיפול המוצלח בסחר בנשים מתמלאים כעת בנשים מקומיות העוסקות בזנות.¹⁰⁰ השינוי בשם הוועדה וההכנסה הרשמית של הזנות המקומית כחלק ממנדט הוועדה השפיעו על שלושה מהלכים. הראשון הוא הקמתה מחדש של הקואליציה בשנת 2013. בשנת 2007 התפרקה "הקואליציה למאבק בסחר בנשים" שהוקמה בעקבות פרסום דו"ח שדולת הנשים, ואילו ב-2013 היא הוקמה מחדש כ"קואליציה למאבק בזנות" תחת חסותו וריכוזו של "המטה למאבק בסחר בנשים ובזנות".¹⁰¹ זה לא היה רק שינוי סמלי אלא ביטוי לשינוי ההרכב הפנימי של הארגונים. בעוד שהקואליציה הראשונה הורכבה מארגוני זכויות אדם מקומיים ועולמיים (כמו גם ארגונים א-ממשלתיים ועמותות פמיניסטיות), הקואליציה הנוכחית, שהפכה לאחד השחקנים החשובים ביותר בקידום חוק הפללת הלקוח, מורכבת מ-14 ארגונים, חלקם ארגוני הסיוע הממשלתיים, חצי ממשלתיים, עמותות וארגוני חברה אזרחית. מטרת הקואליציה היא לקדם

- 95 פרוטוקול ישיבה 32 של ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים, הכנסת ה-18 (15.2.2012).
- 96 ציטוט מתוך הריאיון עם ח"כ זהבה גלאון.
- 97 כיהנה כחברת כנסות בכנסות ה-19 וה-20 מטעם מפלגת "יש עתיד". מגיעה מהציונות הדתית.
- 98 להרחבה ראו סימונדי-יועז, "כולנו קואליציה אחת גדולה", לעיל ה"ש 70.
- 99 ציטוט מתוך הריאיון עם ח"כ זהבה גלאון.
- 100 פרוטוקול ישיבה 7 של ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים ובזנות, הכנסת ה-19 (21.10.2013) (להלן: פרוטוקול ישיבה 7 של ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים ובזנות). לא כולן מסכימות עם הטענה הזו, ולראיה דבריה של עידית הראל שמש ממכון תודעה באותה ועדה.
- 101 "המטה למאבק בסחר בנשים ובזנות" מארג <https://bit.ly/3c4Q1Zl>.

את הרחבת שירותי הטיפול והשיקום לשורדות הזנות, להיאבק בזנות באמצעות קידום חקיקה לאיסור צריכת זנות ולפעול לשינוי תפיסות הציבור והעלאת מודעות ביחס לזנות. לדברי עו"ד אורי קידר, כחלק מהפקת לקחים "אנחנו הכנו שאי אפשר לעבוד עם ארגונים שהם לא בשטח כמו ארגוני זכויות אדם אז החלטנו לא לעבוד איתם והיום הקואליציה היא הקואליציה של ארגונים שהם מכירים, שיודעים על מה הם מדברים בשטח". אמירתו של עו"ד קידר אינה מדויקת, ולראיה, אחד הארגונים השותפים לקואליציה הוא "מכון ירושלים לצדק" שאותו הזכירה קודם לכן גם ח"כ זוהר. המכון הוקם כמכון מחקר משפטי בשנת 2004 ומרבית מייסדיו הם יהודים הרואים בישוע משיח, וכפועל יוצא עיקר תרומותיו של המכון מגיעות מארגונים נוצריים אוונגליסטיים. המכון היה שותף לרבים מהמאבקים נגד תעשיית המין הישראלית. למשל, ביולי 2017 היה שותף יחד עם עוד ארבעה ארגונים נוצריים אוונגליסטיים ביצירת עצומה בינלאומית הקוראת לשרת המשפטים דאז, איילת שקד, לקדם את חוק איסור צריכת זנות. הארגון שיתף פעולה גם עם רבים מהארגונים המקומיים ועם ח"כיות מהציונות הדתית באמצעות נוכחות בדיוני הוועדה ובהוצאת דו"חות סקירה, ואף מימן לוביסטית מקצועית למען קידום החוק במהלך הכנסת ה-20.

אם כן, המהלך השני הוא שהמיקוד בזנות "תוצרת כחול-לבן" הכניס לפעולה נמרצת חברות כנסת מהצד הימני והדתי של המפה הפוליטית. גם כניסה זו היא בעידוד הקואליציה. הן עו"ד קידר והן הרב לוי לאור, העומדים בראש מטה המאבק, העידו בראיונות עימם על ניסיונות חיזור עיקשים מצידם לרתום את ח"כ שולי מועלם לעשייה. בוועדה שהתקיימה לציון עשור לפעילות הפרלמנטרית של הוועדה למאבק בסחר בנשים ובזנות¹⁰² ציינה ח"כ מועלם את חשיבות "איגום הכוחות" שהתקיים בין שחקנים שונים בכל הנוגע לסחר בנשים, והחשיבות של המשך איגום זה גם במאבק הבא בזנות המקומית שהוא "קריטי לדמותה של המדינה כמדינה יהודית ודמוקרטית" וכי "עלינו להמשיך את מסע השליחים הזה קדימה". המהלך השלישי הוא שקיומה של הקואליציה ככוח מניע, יחד עם הרוח הגבית הניתנת מצד נשים פמיניסטיות מהציונות הדתית, כדוגמת ח"כ מועלם וח"כ ד"ר עליזה לביא, מיקד את מאמצי הוועדה במהלך לקדם בשלישית את החוק להפלת לקוחות. אף על פי שבשנת 2014 פורסם נייר עמדה מטעם העמותה להסדרת הזנות בישראל נגד הצעת החוק להפלת לקוחות הזנות ובו נטען כי הכנסת מישור פלילי לעיסוקן מגדיל את הפגיעה, מוריד את הזנות למחתרת וחושף את הנשים לפגיעות, כמו גם מונע מגורמי הרווחה לסייע להן,¹⁰³ לא זכתה עמדה זו לתהודה או להכרה מצד ועדת המשנה כחלק מדינמיקה משתקה שאפיינה את עבודת הוועדה.¹⁰⁴ בנוסף, הדיון המקומי בהפלת לקוחות קיבל רוח גבית הן מהזירה האירופית שקידמה את המודל הנורדי והן משחקן חדש שנכנס למרחב הפעולה –

102 ראו פרוטוקול ישיבה 7 של ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים ובזנות, לעיל ה"ש 100.

103 מדובר בעמותה שהוקמה בשנת 2012 על ידי נשים בגירות ועצמאיות העוסקות בזנות באופן חוקי ומתוך בחירה חופשית בלבד. מטרת העמותה הייתה להגיע להסדרה של עיסוק בזנות מבחירה חופשית. ראו העמותה להסדרת הזנות בישראל נייר עמדה נגד הצעת חוק הפלת לקוחות זנות (2014).

104 סימונדיזיועו, "כולנו קואליציה אחת גדולה", לעיל ה"ש 70.

הזירה המקוונת.¹⁰⁵ החל משנת 2014 הופכות הרשתות החברתיות הישראליות לכוח מניע בהתעוררות שיח ציבורי ער על פניה והשלכותיה של תעשיית המין הישראלית. לא עוד דיונים המתקיימים בדלתיים סגורות בוועדות הכנסת בין מחוקקות, ארגוני סיוע, עמותות פמיניסטיות וארגוני לובי, כי אם שיח ציבורי שביקש לקדם עמדה נאו-אבולישיוניסטית ולעודד את תהליכי החקיקה. בין השנים 2014–2016 פעלו עשרות דפי פייסבוק וקבוצות סגורות ופתוחות שהניעו לפעולה גם מחוץ לרחבי הרשת כדוגמת הפגנות מחאה מול מועדוני חשפנות, הפגנות נגד שדרני רדיו (גבי גזית, נתן זהבי) וכד'. השחקנים "הישנים" בשדה, כגון פוליטיקאיות וארגוני הקואליציה, זיהו במהרה את הרוח הגבית הנושבת מצד הרשת החברתית והחלו לשתף את הפוסטים השונים בעמודי הפייסבוק הציבוריים ולהשתמש בהם על מנת לקדם את עמדות הוועדה.¹⁰⁶ הקמפיינים שנוהלו ברשת סיפקו את הגושפנקא מהשטח שפוליטיקאיות חיפשו.¹⁰⁷

אירועי השטח, כמו גם הגושפנקא המקוונת, יצרו התעוררות בקרב אקטיביסטיות והן הקימו עמותות שונות שמטרתן לייצר מענים לנשים העוסקות בזנות שהמדינה נכשלת מלספק, כדוגמת "המכללה" (2016)¹⁰⁸ ו"לא עומדות מנגד" (2017).¹⁰⁹ הקמתם של מענים אלו היא עדות נוספת למגמה הסותרת המאפיינת את משטר הרווחה ההיברידי בישראל. ההתעוררות הציבורית והתהודה של הליכי החקיקה הובילו ליצירתם של שני כוחות מנוגדים:¹¹⁰

- 105 U.N OFF. ON DRUGS & CRIME, GLOBAL REPORT ON TRAFFICKING IN PERSONS 2014 (2014); U.N OFF. ON DRUGS & CRIME, GLOBAL REPORT ON TRAFFICKING IN PERSONS 2016 (2016); .EUR. CONSULT. ASS., 4TH GENERAL REPORT ON GRETA'S ACTIVITIES 5 (2014)
- 106 Yeela Lahav-Raz, *Narrative Struggles*: להרחבה בנוגע לדפי הפייסבוק השונים והשפעתם, ראו: *in Online Arenas: The Facebook Feminist Sex Wars on the Israeli Sex Industry*, 20 .FEMINIST MEDIA STUD. 784 (2019)
- 107 לדוגמה, המונח "נאאים" (שפירושו צרכני מין) שהתפתח ברשת (על ידי לימור נחמיאס, סופרת ואקטיביסטית) השתרש בשיח הציבורי עד כדי כך ש"כ"ד"ר עליזה לביא פנתה לאקדמיה ללשון בבקשה להכניס את המילה למילון העברי.
- 108 "המכללה" היא בית ספר חברתי שמטרתו לאפשר לנשים שורדות זנות ואלימות ללמוד ולרכוש מקצוע ולהשתלב בחברה ובמעגל העבודה. המכללה הוקמה לנוכח חוסר במענה לרכישת מקצוע. החל משנת 2010 קיים בישראל שיקום נפשי לשורדות זנות, אך הוא מתמקד בגמילה מסמים ולאכוהול. המכללה מתמקדת בעזרה אקטיבית ברכישת כלים, ידע ומיומנויות חדשות שיאפשרו להן להשתלב בחברה. התקציב לפעילות המכללה מגיע מתרומות ומהתנדבות. <https://bit.ly/3C5Lmkp>
- 109 "לא עומדות מנגד" נוסדה כקבוצת פייסבוק בספטמבר 2017 על ידי נעמה גולדברג ועתר ארזי, ובתוך זמן קצר גדלה לקהילה בת עשרות אלפי נשים וגברים המהווה כוח חשוב בשטח המסייע למאות שורדות זנות. בעזרת הקהילה, העמותה מגייסת סיוע חומרי ונפשי לנפגעות המבקשות להשיב לעצמן את השליטה על גופן וחייהן. הסיוע מבקש לתת מענה לצרכים בסיסיים ושונים שנמצאים מחוץ להישג ידן של הנשים ואינם מונגשים לנשים על ידי הרשויות וארגוני הסיוע הרשמיים. <https://bit.ly/3PpDgX1>
- 110 בשנת 2016 הוקם הצוות הבין-משרדי לבחינת הכלים לצמצום צריכת זנות בישראל על ידי שרת המשפטים איילת שקד במטרה לבחון את הכלים לצמצום צריכת הזנות בישראל, וכן

הכוח הראשון הוא כניסתה של "קואליציית הארגונים הדתיים למאבק בזנות" (2017), שהייתה שיתוף פעולה בין פורום הנשים של מפלגת הבית היהודי ושורת ארגונים ועמותות מהמגזר הדתי.¹¹¹ הקואליציה השתתפה בפעילויות אקטיביסטיות בשטח וייצרה רוח גבית לנציגותיה בכנסת, כמו גם עריכת כנסים שביקשו להדגיש את חשיבות העיסוק בזנות מצד הפמיניזם הדתי.¹¹² למשל, בכנס "קולך" העשירי נאמר על ידי נציגה מארגון תהל:¹¹³

גם אם התופעה לא קיימת אצל דתיים ודתיות, היא עדיין קיימת. אני רואה את זה בטלפונים שאני מקבלת מנשים דתיות וחרדיות שגילו שהבעל הולך לזונות ואז מגיע הביתה עם מחלות מין. יש גם נשים חרדיות שנפלו לזנות אחרי חוויה קשה של אונס.

אמירות אלו מבטאות את התפיסה של הציונות הדתית הפמיניסטית כי עיסוק בזנות אומנם לא בהכרח מאפיין את האוכלוסייה הדתית, אך נזקיה של הזנות מחלחלים אל הקהילה הדתית. כחלק מתחושת השליחות להצלת עם ישראל, מאבק בזנות וצריכתה הוא בגדר "תיקון עולם". תפיסה זו עולה בקנה אחד עם תפיסת העולם של "תעשיית ההצלה" האיררו-אמריקאית, שפעמים רבות מכונה "צלבנות מודרנית", שהתפתחה סביב הסוגיה של סחר בבני אדם ועבדות מודרנית הכופה עצמה על שאר המדינות. בכך אין לבטל או להסוות עוולות חמורות כגון הברחות של בני אדם, סחר וניצול, אך ההשוואה בין שחרור הנשים מניצול ובין השחרור מעבדות מלמדת על ממשל עולמי פטרנליסטי שבו אוזנים שחקנים המסתמכים על דימוי האחר הלא-מערבי כבעיה חברתית שיש לפתור, ומונעים ממה שדווקא כינתה "פאניקה מינית עולמית".¹¹⁴ זאת ועוד, הספרות מבקשת להצביע על המניעים הניצבים בליבת העשייה של תעשיית ההצלה הנעים מבלימת הגירה נשית והגירה לא סדירה, מתן תעסוקה לעילית חברתית מסוימת, וכלה בקשרים בין הומניטריות ובין קפיטליזם נאו-ליברלי ורווח.¹¹⁵ כך, תעשיית ההצלה הופכת למנגנון של פמיניזם משילותי המשתמש ב"אתיקה של חמלה" אך עיקרו הפעלת סמכות המתורגמת בסופה לכפיפות מוחלטת מצד אלו הנתפסים כקורבנות.¹¹⁶

לבחון את האפשרות לקביעת עבירה של צריכת זנות. בראש הצוות עמדה עו"ד אמי פלמור, מנכ"לית משרד המשפטים, <https://bit.ly/3Qpbnj4>.

111 קואליציית הארגונים הדתיים למאבק בזנות, <https://bit.ly/3AhApLj>.

112 כרוגמת המושב "עמה אנוכי בצרה" במסגרת כנס "קולך" העשירי שעסק בהתגייסות למיגור הזנות בישראל ועמד בסימן 70 פנים לפמיניזם הדתי, ראו "כנס קולך העשירי – עמה אנוכי בצרה": ההתגייסות למען מיגור הזנות" יוטיוב (7.11.2019) <https://bit.ly/3QTeBei>.

113 ארגון תהל – מרכז הסיוע לנשים וילדים דתיים <https://bit.ly/3dFidTa>.

114 Doezema, *Now You See Her, Now You Don't*, לעיל ה"ש 3.

115 Kempadoo, 13; לעיל ה"ש 13, Kotiswaran, *The Sexual Politics of Anti-Trafficking Discourse*, Ray, *The Business of Rescue*; לעיל ה"ש 13, *The Modern-Day White (Wo)Man's Burden*, לעיל ה"ש 13.

116 ראו Ray, *The Business of Rescue*, לעיל ה"ש 13.

כחלק מהניסיון לקדם את הצעת החוק, מטה המאבק לסחר בנשים ובזנות החליט להציע לח"כ גלאון לוותר על ההובלה של החוק ולשתף פעולה עם ח"כ שולי מועלם.¹¹⁷ זה לא היה מהלך פשוט, ולדברי הרב לוי לאור ממטה המאבק לקח להם חצי שנה לשכנע את שתייהן להיפגש, אך מאמציהם נשאו פרי וגלאון ויתרה על הובלת החוק לטובת ח"כ מועלם. כדבריה בכותרת הפרק – היא הייתה צריכה להחליט האם מטרתה לנצח במאבק או להישאר צודקת. הדיונים בוועדה בשנים אלו מאופיינים במעבר מדיון בשאלת אימוץ חוק ההפללה אל עבר דיון במאמצים לכרוך אפיקי שיקום מאסיביים לצד האפיק הפלילי. לדוגמה, בישיבה שנערכה בוועדת המשנה בשנת 2017 אמרה אודיה איפרגן ממשרד הרווחה:¹¹⁸

אני רק רציתי לחדד את עמדת משרד הרווחה. כפי שחברת הכנסת מועלם ציינה, העמדה שלנו בשני הדברים חייבים ללכת ביחד. אי אפשר ללכת להפללה ללא שיקום לצידה. המשרד כבר שנים משקיע בכיוון של שיקום, כמוכן עם משאבים מתאימים לעניין. אי אפשר לקדם את זה ללא זה.

הכוח השני והמנוגד הוא שמול התקדמות הליכי החקיקה ובעטיים חלה התעוררות נוספת בקרב עובדות מין ישראליות שהרגישו שהשיח הציבורי לא רק מתעלם מהקול שלהן ו/או אינו מכיר בו, אלא שמשולש הקטיפה המקומי הפך במידה רבה לתעשיית הצלה המדוברת בשמן. פעילותן החלה ברשת, אך במהרה היתרגמה לפעולות שטח אקטיביסטיות כגון השתתפות ב"צעדת השרמוטות" כגוש עובדות מין, מחאת החשפניות (2018), מחאת המטריות האדומות מול משכן הכנסת (2019) ומפגשים בברים ברחבי תל אביב.¹¹⁹ לימים, מתוך פעילויות ברשת גם יצמח ארגון ארגמן – ארגון נשים עובדות (2019).¹²⁰ ההתעוררות של עובדות מין ישראליות גובתה גם בשינוי שחל בזירה העולמית, עם שינוי עמדתו של Amnesty International ב־2015 כשקרא למדינות לאמץ מדיניות של אי־הפללה כלפי המעורבים בתחום.¹²¹ ההתעוררות מצד עובדות המין איחרה את המועד, מכיוון שהחוק שכעת נקרא "חוק איסור צריכת זנות" נחקק בשנת 2019.¹²² במסגרת דיון בוועדה ב־2018

117 בעוד שח"כ זהבה גלאון מחזיקה בתפיסת עולם פמיניסטית רדיקלית שמאלנית, ח"כ שולי מועלם מגיעה מהציונות הדתית ובעלת השקפה פוליטית ימנית. הניסיון של מטה המאבק להעביר את ההובלה של החוק לידיה של ח"כ מועלם נבע משיקולים פרגמטיים שלפיהם כל עוד ח"כ גלאון ממשיכה בהובלת החוק הוא ימשיך להיות מזוהה כמאבק שמאל רדיקלי, ואי לכך יתקשה לקבל תמיכה רחבה בקרב חברי הכנסת.

118 פרוטוקול ישיבה 16 של ועדת המשנה למאבק בסחר בנשים ובזנות, הכנסת ה־20 (2017.3.14).

119 שיתוף פעולה בין ארגונים טרנסיים וארגמן.

120 ארגון ארגמן פייסבוק <https://bit.ly/3prFllc>.

121 Amnesty Int'l, *Sex Worker's Rights are Human Rights* (August 14, 2015).

122 חוק איסור צריכת זנות 2019, לעיל ה"ש 1.

הוצג תזכיר חוק איסור קבלת שירות של מעשה זנות.¹²³ בישיבה נשאה נאום עו"ד ניצן כהנא (שעמדה בראש מטה המאבק בין השנים 2017–2020):¹²⁴

אני מאוד מתרגשת היום, אני חייבת להגיד בכמה מילים. יש לי חלום. יש לי חלום שמדינת ישראל תפסיק להגיד שצריך לטפל בזנות ותתחיל לעשות כדי לחוקק את החוק הזה. יש לי חלום שהילדות שנולדו לפני 10 שנים כשהפצנו את תזכיר החוק הראשון לא ידורדרו לזנות. יש לי חלום שיפסיקו להגיד לנו כמה השיקום הוא חשוב ויפסיקו להשקיע בו כמה מיליונים בורדים [...] יש לנו חלום אדיר שיהיה פה חינוך נגד צריכת זנות והדור הבא לא ישקול בכלל לעשות את זה. יש לי חלום שהדור הבא של אנשים לא יצטרך להילחם נגד צריכת זנות ויש לי חלום אדיר שהילדות שלנו והנכדות שלנו יסתכלו על הקונספט של צריכת זנות כמו שאנחנו היום מסתכלים כעל חלום הזוי על הרעיון של עבדות ועל העובדה שלנשים פעם לא הייתה זכות בחירה [...] זה יום גדול והיסטורי.

לא לחינם מהדהד הנאום של כהנא את נאומו ההיסטורי של מרטין לותר-קינג "I have a dream שנישא ב־1963. הנאום של כהנא מביטא את החותמת הסופית של תהליך הפנמת אידאולוגיית הצפון העולמי המשווה בין שחרור הנשים מניצול ובין שחרורם של השחורים מעבדות. בדומה לטענותיהן של אוגוסטין ודוזמה,¹²⁵ ארגון ארגמן, שלימים הצטרפו אליו גם ארגונים נוספים כגון "טרנסיות ישראל" (2020), "איגוד החשפניות הישראלי" (2021) וארגונים טרנסיים כלליים כדוגמת "מעברים" ו"פרויקט גילה", טענו כי תעשיית ההצלה הישראלית, בדמותו של משולש הקטיפה המקומי, משתמשת בשפה הומניטרית המסווה התערבויות כוחניות שמטרתן לכפות מערכת ערכים תרבותית חיצונית – בין אם זו הרדיקלית ובין אם זו השמרנית. ג', פעילה בארגון הקהילה הטרנסית ביטאה בריאיון עימה תהליך זה:

ההתקוממות הפנימית שלי כנגד החוק וכנגד התהליך שהוביל אליו וכנגד העמדות של הארגונים שבעצם באו לעשות הפחתת נזק ושיקום ובעצם שרכבו את עצמם באופן מאוד מאסיבי לעבודת שינוי מדיניות, אני חושבת שזה אי דיוק מטורף ברמה המקצועית. זאת בגידה מטורפת באנשים שהם באים לעזור להם ברמה המקצועית, זה עוול זועק לשמיים ובמידה רבה פוגע במעמד ובאמינות שלהם בשטח. זה פוגע בסולידאריות ובגובה העיניים שהם באים לפגוש אנשים במעגל הזנות כי הם כבר החליטו עליהם בבית המחוקקים ומול הממשלה ויש פה באמת איזה שהוא עוול איום ונורא שאנחנו עוד נראה את זה רץ המון שנים ומחבל. אחד הדברים שאני רואה זה שיש פה בלבול ברמת ארגונים בין הפחתת נזק ושיקום לבין מדיניות [...] ברמת הנתפס גם אם הכוונות הטובות הן מפה ועד הירח, ברמת הנתפס יש פה מישהו שהלך מאחורי גבי והחליט על חיי, על האוטונומיה שלי, על הכבוד, על העתיד שלי [...] ואם לא תהיה לקיחת אחריות

123 תזכיר חוק איסור קבלת שירות של מעשה זנות (הוראת שעה), התשע"ח–2018; פרוטוקול ישיבה 36 של ועדת המשנה לקידום מעמד האישה ולמאבק בסחר בנשים ובזנות, הכנסת ה־20 (13.6.2018) (להלן: פרוטוקול ישיבה 36).

124 ראו פרוטוקול ישיבה 36, לעיל ה"ש 123.

125 ראו Doezema, *Now you see her, now you don't*, לעיל ה"ש 3; Agustín, *The soft side of imperialism*, לעיל ה"ש 30.

על הפגיעה הזאת, אם לא תהיה נכונות להיכנס לאיזה שהוא שיח ולעשות איזה שהוא תהליך של ריפוי ואיזה שהוא תהליך של סליחה שדורש קודם כל להיות קצת פחות צודקות זה לא יעבוד [...] חוסר הדיוק המשווע בעצם המעורבות הזאת והרצון העליון להיות צודקות זה פשוט לא יאפשר לתהליכים האלה לקרות.

אם כן, ג' מבטאת את אופן הפעולה של משולש הקטיפה המקומי שבהרכבו הפנימי הנוכחי ובהפיכתם של ארגוני הסיוע לארגוני לובי שלל את יכולתם של המעורבים בפועל בעבודת מין להביע את דעתם לגבי המדיניות הנוגעת ישירות אליהם, זאת על אף ראיות מחקריות ואקטיביסטיות מרחבי העולם על הצורך לערב את עובדות המין עצמן בהליך קבלת החוק ועדויות בדבר העמקת הסטיגמה כלפי עובדות מין כתוצאה מאימוץ החוק.¹²⁶

סיכום

מטרת המאמר הייתה להראות כיצד ההטבעה הטרנס לאומית בדמות התשתית הרעיונית, הארגונית, הפוליטית והכלכלית שעוצבה בנושא סחר בבני אדם השפיעה עמוקות על עיצובו של משולש הקטיפה המקומי ועל התבססותה של הטבעה טרנס מקומית בדמות הפרדיגמה הנאו-אבולישיוניסטית הדוגלת בהפלת צרכני שירותי מין במשפט הישראלי. בכל הנוגע לדיון בתופעת הזנות, קיימות עדויות להשפעות עולמיות כמו גם לייחודיות מקומית. מחד גיסא, הזנות כמקרה סטנדרטי של פוליטיקה מוסרית, קרי פוליטיקה העוסקת בסוגיות הקשורות באופן הדוק לערכים דתיים ו/או מוסריים, הפכה לסוגיה עולמית בשל אופייה הטרנס לאומי והמתח שהיא יוצרת בין עקרונות משפטיים שונים. מאידך גיסא, בכל מדינה היא מקבלת את ביטויה הייחודי המושפע מהאופי הדתי, תרבותי, פוליטי וכלכלי המקומי כמו גם משיתוף הפעולה ודינמיקת הכוח בין שחקנים שונים. כפי שטענה לבנקרון,¹²⁷ חוק לא נחקק בחלל ריק, אלא הוא נגזר מרוחה של החברה, ומשקף שורה של בחירות שנעשו על ידה: בחירה בערכים, בחירה בחלוקת משאבים, ובחירה של טיב המציאות – המדומיינת לעיתים – שאותה חברה מבקשת לברוא לעצמה.

בכל הנוגע להשפעתה של הזירה העולמית, ממצאי המחקר הנוכחי מעלים כי אף על פי שמרבית המרואיינים במחקר טענו כי השפעתה של הזירה האירופית הייתה פחותה מזו של האמריקאית, לא כך הדבר. מעבר כמובן להתחייבותה של המדינה לשורה של אמנות, מרואיינות במחקר העידו כי לאורך השנים נוצרו אינספור שיתופי פעולה בין יוזמות אירופאיות לשחקנים ישראליים שבאו לידי ביטוי בעריכת כנסים, בנסיעות התלמודות ואף במימון פעילותם של ארגוני החברה האזרחית. עם זאת, אופן הפעולה השונה בין הזירה האירופית ובין הממשל האמריקאי, שהשית סנקציות כלכליות, מאפיל במידה רבה על הבנת השפעתה של הזירה האירופית.

לצד זאת, הבנת התהליך ההיסטורי שקדם לאימוץ החוק לאיסור צריכת זנות מלמד כי הזירה המקומית היא לא (רק) עוד צינור לעיסוק של הצפון העולמי בג'נטריפיקציה מוסרית באמצעות נאו-אבולישיוניזם אלא הייתה נכונה לפעולה גם טרם מעורבותה של

NSWP Home Page, <https://bit.ly/3wauCom> 126

127 ראו לבנקרון, חקיקה ככלי לשינוי חברתי, לעיל ה"ש 36.

הזירה העולמית, וכי ארגוני החברה האזרחית היו מראשית התהליך הכוח המניע לשינוי מדיניותה של ישראל. לאורך הפרקים השונים הראיתי כיצד השתנות הרכב השחקנים של משולש הקטיפה המקומי היווה גורם מכריע בשינוי הרטוריקה, השיח, ובהתאם גם שינוי המדיניות. בתקופת הזמן הראשונה היה הכוח המניע ארגוני זכויות אדם שביקשו להתמודד עם הפרת זכויות מאסיבית של מהגרים כתוצאה מתהליכים גאופוליטיים עולמיים. בשנים אלו מתפתחת תשתית רעיונית ומוסדית, הן ברמה המקומית והן ברמה העולמית, שתוצאותיה הן הניסיון לתקן, ברמה הבינלאומית, את משמעות הזנות באמצעות השיח על סחר. להבדיל, בתקופת הזמן השנייה, כתוצאה ממאמצים גלוקליים לאכיפת גבולות וירידה בהיקף הסחר, הרכב משולש הקטיפה משתנה לאור "נטישת" הזירה על ידי ארגוני זכויות אדם. או אז, כאשר הסחר נגמר במופעו הקודם, התופעה שנוסחה ראשית כבעיה של הפרת זכויות אדם מוחלפת ברטוריקה פמיניסטית, והזנות המקומית מומשגת מחדש כסוגיה פמיניסטית של אי־שוויון מגדרי. רטוריקה זו מקודמת על ידי ארגוני לובי, מומחיות מצד האקדמיה, עמותות פמיניסטיות, וארגוני סיוע מדינתיים שבתהליך טשטוש גבולות הופכים גם הם לארגוני לובי המקדמים עמדה נאו-אבולישיוניסטית. תקופה זו מאופיינת בהפיכתו של משולש הקטיפה המקומי כבעל מומחיות ייחודית לשותף פעיל של המדינה.

לצד הצלחות ניכרות באותן שנים, לא ניתן להתעלם מהעובדה כי בעשור שבין 2007, עם הצעת החוק הראשונה, ועד 2017, כאשר ח"כ שולי מועלם מצטרפת והצעת החוק שוב עוברת בקריאה טרומית, המאבק נגד הזנות המקומית מזהה כלפי חוץ כמאבק שמאל פמיניסטי רדיקלי. רק כאשר הקואליציה למאבק בזנות מבינה כי המציאות הפוליטית בישראל והרכב הממשלה באותן שנים מצריך מיתוג מחדש של המאבק, מתרחש השינוי המשמעותי. וכך, עם כניסת הפמיניזם הציוני־דתי למאבק, בדמותן של ח"כ מועלם וח"כ ד"ר לביא, וכן הרוח הגבית הניתנת להן מצד הרשת החברתית, עמותות דתיות ו"קואליציית הארגונים הדתיים למאבק בזנות", חרדת הגבולות החיצוניים של המדינה שאפיינה את התקופה הראשונה מומרת לחרדת הגבולות הפנימיים. הזנות מומשגת לא עוד כהפרת זכויות אדם אוניברסליות, לא עוד כ(רק) סוגיה פמיניסטית של אי־שוויון מגדרי, כי אם כבעיה לאומית. כפי שאמרה עו"ד ניצן כהנא: "פתאום זה לא חוק של שמאל סהרורי שמדבר על נשים בזנות [...] זה הפך את המאבק למאבק לאומי".

המאבק הפמיניסטי והלאומי בזנות המקומית אומנם זוכה לתמיכה חסרת תקדים הן מהקואליציה והן מהאופוזיציה, אך מחוץ לכותלי ועדת המשנה מתפתחת ביקורת חריפה הן מצד ארגוני עובדות המין וארגונים השייכים לקהילה הטרנסית והן מצד ארגוני זכויות אדם – אותם אלו שהחלו את המאבק – כלפי הליך חקיקת החוק. ארגמן ושאר הארגונים טענו לאורך כל הדרך שלא נכון להתייחס למודל הנורדי כמודל משפטי מתאים, וכי החוק המיובא המגיע ממדינה בעלת מערכת רווחה מבוססת לא בהכרח מתאים לחברה הישראלית בעלת משטר הרווחה ההיברידי, שלאורך העשורים האחרונים עוברת תהליכי הפרטת שירותי מערכת הרווחה באמצעות תהליכי מחרוזת וצמצום ההשקעה בשירותי בריאות הציבור המרעים את מצבן של אוכלוסיות שוליים. לאורך השנים פרסמו ארגונים אלו ניירות עמדה שטענו כי אכיפת איסור צריכת זנות ללא מעני רווחה תפקיר אלפי אנשים ונשים למצוקה קשה

ולאלימות מסכנת חיים.¹²⁸ זאת ועוד, ארגונים אלו קבלו על העדרן של עובדות מין בגיבוש התוכנית הממשלתית שאינה עונה על הצרכים של הרוב הגדול של עובדות מין ושורדות זנות, וגם אינה מציבה את רווחתן של מי שצפויות להיפגע מהחוק בראש סדר העדיפויות. בשנת 2022 טענו הארגונים כי תוכניות לקידום תעסוקתי עבור נשים טרנסיות ואימהות חד-הוריות העוסקות בזנות באחריות זרוע העבודה במשרד הכלכלה טרם יצאו אל הפועל ו/או בוטלו. זאת ועוד, מענים שהובטחו כגון "הסל הגמיש" מוגבלים למספר פונות מועט ורק לאלו הנמצאות בהליכי שיקום, כך שעובדות מין – לרבות אלו המעוניינות לעזוב אך אינן מוצאות מקור פרנסה חלופי – אינן זכאיות לסל. בנוסף, דרישות בירוקרטיות מהוות חסם עבור נשים שאינן מעוניינות להיחשף מול גורמי רווחה ואף חוששות לעתיד משפחתן בגין חשיפת זהותן.

זאת ועוד, ארגונים אלו טוענים כי המהלך המקרבן שלפיו כלל הנשים המעורבות בזנות הן קורבנות וראויות שידברו בשמן, למעשה משתמש ב"אתיקה של חמלה" המסווה את האופן שבו יחסי כוח בין שחקנים מדינתיים ולא-מדינתיים נוכחים ביתר בניהול אוכלוסיות מוחלשות. כך, המאבק המקומי לאימוץ חוק איסור צריכת זנות מלמד על האופן שבו אפיסטמולוגיה נאו-אבולישיוניסטית שפותחה בצפון העולמי, שבהקשר המקומי מתווספת לה אצטלה מוסרית-לאומית, יותר משהיא מגינה על אוכלוסיות פגיעות עוסקת בתפיסות מוסריות ואידאיות הרחוקות מלהתאים עצמן לחוויות החיים המגוונות של אוכלוסיות השוליים אשר להן היא נועדה לסייע.

128 אחותי למען נשים בישראל, פרויקט גילה להעצמה נשית, עמותת טרנסיות ישראל, מעברים לקשת הטרנסית וארגון נשים עובדות מעקב בנוגע לחוק איסור צריכת זנות (הוראת שעה ותיקון חקיקה), התשע"ט-2019 (2020).